ئاياللارنىڭ ئىسلامدىكى ئورنى

" ئاياللارغا ياخشىلىق قىلىڭلار" بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى.

" ئاياللار ئەرلەرنىڭ يېرىمى" ئەبۇ داۋاد ۋە تىرمىزى رىۋايىتى.

" سىلەرنىڭ ياخشىڭلار، ئائىلىسىگە(ئايالىغا) ياخشىلىق قىلىدىغىنىڭدۇر". تىرمىزى رىۋايىتى.

" ئىنسان قىيامەت كۈنى : ئۆمرىنى قانداق ئۆتكۈزدى؟ بىلىمىنى نېمىگە ئىشلەتتى؟ ، مال ـ دۇنيانى قايسى يول بىلەن تاپتى؟ قايسى يوللارغا سەرىپ قىلدى؟ ۋە جىسمىنى نېمە ئىشلار بىلەن چىرىتۋەتتى؟ دېگەن بەش سوئالدىن سوراقتا تارتىلىدۇ" تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.

" بىلىم ئىگىلەش ئەر ۋە ئايال مۇسۇلمانلارغا پەرز" ئىبنى ماجە رىۋايىتى.

كىرىش سۆز

هۆرمەتلىك ئوقۇرمەن بۈگۈنكى دەۋردە ئىسلام دۈشمەنلىرى ئىسلام دىنىغا شىددەت بىلەن هۇجۇم قىلماقتا. دۈشمەنلەر بىزنىڭ ئاجىزلىق نۇقتىمىزدىن پايدىلىنىپ ئاپىلىرىمىز، ئاچىلىرىمىز ۋە سىڭىللىرىمىزنى، يېلتىزى يوق پارقىراق شۇئارلار بىلەن ئىسلامغا قارشى خىزمەتكە سالماقتا.

ئۇنىڭ ئۇستىگە بىزنىڭ نادانلىقىمىزدىن ئاياللارنىڭ ئاڭ ـ سەۋيىسىنى يۇقىرى كۆتۈرەلمىگەنلىكىمىز، ئۇيغۇر ئاياللىرىنىڭ مەدەنىيەت ساپاسىنىڭ تۆۋەن بولۇشىغا ئېلىپ باردى. ئىسلام دىنىمىزنى ياخشى تولۇق چۈشەنمىگەنلىكىمىز ئۈچۈن، ئاپىللىرىمىز، ئاياللىرىمىز ۋە ئاچا ـ سىڭىللىرىمىزغا ئىسلام دىنىنىڭ نۇرلۇق ۋە شانلىق ماھىيىتىنى ئىزاھلاپ بېرەلمىدۇق. بىلىپ ـ بىلمەي ئىسلام نامى بىلەن ئاياللارغا ئاز ـ تولا زۇلۇم قىلىدىغان ئىشلارمۇ يۈز بەردى. ئۆزىمىزنى ئىسلاھ قىلالمىغانلىقىمىز ئۈچۈن ئاياللارنىڭ ئىسلامدىكى ئوبرازىنى ياخشى چۈشىنەلمەي قالدۇق. ئاياللارنىڭ :" ئەرلەرنىڭ يېرىمى" ئىكەنلىكىنى ئۇنۇتتۇق.

مۇشۇ سەۋەبلەردىن ئاياللار غەرب ئەللىرىنىڭ پارقىراق شوئارلىرىغا ئالدىنىپ، مەسىلىنىڭ ھەقىقىتىگە يېتەلمەي ئۆزلىرىنى ۋە مەدەنىيىتىنى يوقۇتۇپ قويماقتا.

ئەسلى قەلبى ئەڭ پاك، مېھرىبان، سۆيۈمچان ئاياللار يولدىن ئېزىپ تارىختىكى رولىنى ئۇنۇتماقتا. نەتىجىدە يارامىلىق ئەۋلاد تەربىيلەشتىن ئاجىز كەلمەكتە ۋە جەمىيەتكە پىتنە پاسات تېرىماقتا.

ئاخىرى بېرىپ ئۆزى ئۇچىرغان بەزى زۇلۇملارنى ئىسلام دىنىدىن كۆرمەكتە. ئىسلام دىنى سايىسى ئاستىدا بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرىدىغانلىقىنى ئۇنۇتماقتا. نادانلارنىڭ، چالا ـ مولللارنىڭ قىلىقلىرى ئىسلام يۈزىگە داغ بولۇپ، ئاياللارنىڭ ئىسلامدىكى ئورنىنى خۇنۇكلەشتۈرمەكتە.

شۇ سەۋەستىن ئاز ـ تولا سەۋيەگە ئىگە بولغان ياكى ئىلىم ـ پەن يولىدا ئىلگىرلەۋاتقان ئاچا ـ سىڭىللىرىمىز ئىسلامنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ماڭىسىڭىز ئىككىلى دۇنيادا بەختلىك بولىسىز دېگەن ھەقىقەت سۆزىگە ـ گەرچە يېقىنقى بىر قانچە ئەسىردىن بۇيان مەلۇم سەۋەپلەر تۈپەيلى تولۇق ئەمەللەشمىگەن بولسىمۇ ـ يالتىيىش نەزىرى بىلەن

قاراپ، ئىسلام دىنىغا تولۇق باغلىنىپ قالسام ئەركىنلىكىم بوغۇلىدۇ، ئىرادەم سۇنىدۇ دەپ ئويلاشماقتا.

مەن مۇشۇ ۋەجىدىن مەدەنىيەتلىك ئۇيغۇر قىزلىرى ئالدىنىپ كەتكەن غەرب ئەللىرىدىكى ئاياللار بىلەن ئىسلام ئاياللىرىنى سېلىشتۇرۇپ :" ئاياللارنىڭ ئىسلامدىكى ئورنى" ناملىق بۇ ماقالىنى يېزىپ چىقتىم.

گەرچە ماقالە مەقسەتنى تولۇق ۋە قانائەتلىنەرلىك ھەل قىلالمىسىمۇ، بىر ئاز بولسىمۇ غەرب ئەللىرى تاراتقان يالغان ياۋىداق تۆھمەتلەرگە رەددىيە بېرىپ، ئاياللارنىڭ ئوبرازىنى ھەقىقى يوسۇندا ئېچىشقا يول ئېچىپ، مەسىلىگە كىرىش ئېغىزى بولغۇسى.

ئوتتۇرغا قويغان ھەر بىر نۇقتا سۆزۈمنى قۇرئان كەرىم، ھەدىس شەرىپ ۋە مۇتەپەككۇر ئالىملارنىڭ سۆزلىرى بىلەن كۈچلاندۇردۇم.

ھەقىقەتنى كۆرمەي يىراقتا تۇرۇپ، شۇئارغا ئالدىنىپ كەتكەن ئاچا- سىڭىللىرىمنىڭ بۇ ماقالىنى ئوقۇغاندىن كېيىن، ئىسلام دىنىغا ئەقىل دەرۋازىسىنى ئېچىپ، تەھلىل يۈرگۈزۈشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

ھەمدە ئۆزىنىڭ تارىختىكى ۋە ئىسلامدىكى مەجبۇرىيىتىنى تونۇپ، تارىختا ئۆتكەن مەھمۇد قەشقىرى ، يۈسۈپ خاس ھاجىب، ناۋايى، فارابى، ئامانىنىساخان، ئابدۇقادىر داموللام، نۇزۇگۇم ۋە ئابدۇخالىق ئۇيغۇر... غا ئوخشاش ۋەتەن سۆيەر ئۇلۇغ ئىنسانلارنى تەربىيلەپ يېتىشتۈرەرمۇ دېگەن ئۈمىدتە، ئاياللارنىڭ ئىسلامدىكى ئورنىنى قىسقىچە بايان قىلدىم.

بەزىلەر تەسەۋۋۇر قىلغاندەك ئاياللار ئۆيدە ئولتۇرۇش ئۈچۈن يارىتىلغان ئەمەس، ئۇلار ئەرلەرنىڭ يېرىمىدۇر. ھەدىس شەرىپتا: " ئاياللار ئەرلەرنىڭ يېرىمى" دېيىلگەن.

ئەرنى ئەر قىلىدىغانمۇ ئايال، جەمىيەتنى تۈزىدىغان ۋە بۇزىدىغانمۇ ئايال. ئەلۋەتتە ئۇيغۇر ئاياللىرىنىڭ تۈزىدىغان، ئىسلاھ قىلىدىغان ۋە يارامىلىق قەيسەر ئەۋلاد تەربىيىلەشتە ئالدىنقى سەپتىن ئورۇن ئالىدىغان، مەدەنىيەت يارىتىشتا يېڭىلىق يارىتالايدىغان بولۇشىنى ئۈمىد قىلىمىز!.

يۇقىرقى ئارزۇ- ئارمانلىرىمىزنى روياپقا چىقىرىش ئۈچۈن ، مۇسۇلمان خانىملارنىڭ چۈشەنچىسىنى ئىسلاھ قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. ئاياللارنىڭ ئەدەپ- ئەخلاق ئىچىدە ئىجاتكار بولۇشى ئۈچۈن ئەرلەر ھاكىم مۇتلەقلىقتىن بىر ئاز چۈشۈپ، ئاياللارغا _ شەرىئەت ئاتا قىلغان دائىرە ئىچىدە-   ھۆر جەمىيەت يارىتىش ئۈچۈن ئەركىنلىكىنى قويۇپ بەرمەك لازىم. ھۆر جەمىيەتنى ھۆر كىشلەردىن باشقىسى تىكلىيەلمەيدۇ.

بۈگۈن بىز،   ئۇلۇغ مۇتەپەككۇر ئالىملارنى تۇغۇپ يېتىشتۈرگەن ئاپىلارغا قاتتىق مۇھتاج، ھەزرىتى ئائىشەگە ئوخشاش ئالىم، فەقىھ ۋە سىياسىيۇن ئاپىلارغا تېخىمۇ مۇھتاج.

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن، مەن بۇ ماقالەمدە، بىرىنچى تارماقتا: " ئىسلام دىنى ۋە غەرب نىزامى ئارىسىدىكى ئاياللار" دېگەن تېمىدا بىر ئاز توختالدىم. ئىككىنچى تېمىدا: "ئاياللارنىڭ ئىسلامدىكى ئورنى " تېمىسىدا توختالدىم.

بۇ تېما: ئاياللار ۋە ياشاش ھوقۇقى، ئاياللارنىڭ ئەركىنلىگى، ئاياللارنىڭ ئىجتىمائى ھوقۇقى، ئىقتىسادى ھوقۇقى ۋە سىياسى ھوقۇقى دېگەن تارماق تېمىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

1 ـ ئىسلام دىنى   ۋە غەرب نىزامى ئارىسىدىكى ئاياللار

ئاياللارنىڭ ئىسلام شەرىئىتىدىكى ھوقۇقى ۋە مەجبۇرىيەتلىرى:

ئىسلام شەرئىتى ئاياللارغا چېتىپ قويغان مەجبۇرىيەتلەر مەنبەسى، ئۇ بولسىمۇ ئاللاھ تائالاغا قۇلچىلىق قىلىشتۇر.

ئىنساننىڭ ئاللاھغا قۇلچىلىق قىلىشى، ئىسلام دىنىنىڭ بىرىنچى دەرجىلىك ھەقىقەتلىرىنىڭ بىرىسى، بەلكى ئۇ ئاللاھغا ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ ئاساسىدۇر.

ئاللاھغا ئىبادەت قىلىش ۋە قۇلچىلىق قىلىشتا ئەر بىلەن ئايال ئارسىدا ھېچقانداق پەرق يوق. دېمەك ئەرلەرگە يۈكلەنگەن مەجبۇرىيەتلەرنىڭ ئۆزى ئاياللارغا يۈكلەنگەن.

بۇ يەردىكى مەجبۇرىيەت دېگىنىمىزدىن مەقسەت ئاللاھنىڭ ھەققى- ھوقۇقىدۇر. ھەدىس شەرىپتە مۇنداق كەلگەن: " ئاللاھنىڭ بەندىلەر ئۈستىدىك ھەققى، ئاللاھغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەي ئىبادەت قىلىشتۇر. بەندىلەرنىڭ ئاللاھنىڭ ئۈستىدىكى ھەققى، شېرىك كەلتۈرمەي ئىبادەت قىلسا، ئاللاھنىڭ ئۇلارنى ئازاپلىماسلىقىدۇر"

ھەدىس شەرىپتە مەجبۇرىيەتلەر بىلەن ھەققى _ ھوقۇق تەڭ بايان قىلىنغان، ئەر _ ئاياللار بۇ مەسىلىدە باراۋەر. بۇ مەسىلىدە ئادالەتسىزلىك كۆرۈلمەيدۇ.

ئىسلام دىنى ئەرلەرگە ئۇلارنىڭ تەبىئىتىگە ماس كېلىدىغان مەجبۇرىيەتلەرنى، ئاياللارغا، ئۇلارنىڭ تەبىئىتىگە مۇناسىپ كېلىدىغان مەجبۇرىيەتلەرنى بەلگىلىدى.

بەزى بىر ئەرلەر تەكلىپ قىلىنغان ئىشلارغا ئاياللارنىڭ، ئاياللار تەكلىپ قىلىنغان ئىشلارغا ئەرلەرنىڭ تەكلىپ قىلىنماسلىقى ئەر ۋە ئاياللىق پەرقىدىن پەيدا بولغان ئەمەس. بەزى مەجبۇرىيەتلەرنىڭ ئوخشاشماسلىقى ھىكمەت ياكى مەنپەئەتكە ئالاقىدار سىرتتقى ئامىللاردىن پەيدا بولغان.

ئەر ۋە ئاياللار ئارىسىدىكى مەجبۇرىيەتلەرنىڭ ئوخشاشماسلىقىدا ئەرلىك ۋە ئاياللىق سۈپىتىنىڭ ھېچقانداق ئالاقىسى يوق. بولۇپ قالسا سىرتتقى ئامىللاردۇر.

بۇ ئايەتنى مۇلاھىزە قىلىپ كۆرسىڭىز ئەر ۋە ئاياللارنىڭ مەجبۇرىيەتتە ئوخشاش ئىكەنلىگىنى بايقايسىز : {مۇسۇلمان ئەرلەر ۋە مۇسۇلمان ئاياللارغا،مۆمىن ئەرلەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا، تائەت ـ ئىبادەت قىلغۇچى ئەرلەر ۋە تائەت ـ ئىبادەت قىلغۇچى ئاياللارغا، راستچىل ئەرلەر ۋە راستچىل ئاياللارغا، سەۋر قىلغۇچى ئەرلەر ۋە سەۋر قىلغۇچى ئاياللارغا، خۇدادىن قورققۇچى ئەرلەر ۋە خۇدادىن قورققۇچى ئاياللارغا، سەدىقە بەرگۈچى ئەرلەر ۋە سەدىقە بەرگۈچى ئاياللارغا، روزا تۇتقۇچى ئەرلەر ۋە روزا تۇتقۇچى ئاياللارغا، نەپسلىرىنى ھارامدىن ساقلىغۇچى ئەرلەر ۋە نەپسلىرىنى ھارامدىن ساقلىغۇچى ئاياللارغا، الله نى كۆپ زىكرى قىلغۇچى ئەرلەر ۋە الله نى كۆپ زىكرى قىلغۇچى ئاياللارغا الله مەغپىرەت ۋە كاتتا ساۋاب تەييارلىدى } سۈرە ئەھزاب 33 ـ ئايەت.

ئاياللارنىڭ مەجبۇرىيتى ئاللاھغا قۇلچىلىق قىلغانلىقتۇر، ھەققى ـ ھوقۇقى بولسا ئىنسانلىقىدۇر.

<u>ئاياللارنىڭ غەرب جەمىيتىدىكى مەجبۇرىيەتلىرى ۋە ھوقۇقلىرى:</u>

يىراقتىن قارىماققا غەرب جەمىيتىدىكى ئاياللارنى ھۆرمەت ۋە شەرەپ ئەرشىدىن ئورۇن ئېلىپ، ئەركىنلىك دېڭىزىدا ئۈزۈپ، ھوقۇقدىن تولۇق پايدىلىنىۋاتىدۇ دەپ ئويلاپ قالىمىز!

غەرب جەمىيتىگە ئىنچىكە نەزەر تاشلىساق، غەرب ئايالىرىنىڭ غەرب نىزامىدىكى شۇئارلارغا قۇربان بولۇپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلىمىز.

غەربتىكى مەجبۇرىيەتلەرنىڭ مەنبىيى ماددى مەنپەئەت ھۆكۈمرانلىقىدۇر. قىستۇرۇپ قويۇشقا تېگىشلىك بىر نۇقتا، غەرب ئاياللىرى قىلىۋاتقان ۋەزىپىلەرنىڭ كۆپىنچىسى ئىنسانىيەت ئۆلچىمى ۋە ئىسلام قىممەتلىرىگە ئۇيغۇن كىلىدۇ.

لېكىن غەرب ئەللىرى جەمىيەت تىكلەش ۋە خەۋەر ئېلىشتا، ماددى ئاملدىن باشقا نەرسگە ئۆلچەم تۇرغۇزمايدۇ. ئىسلام پىرىنسىپلىرى ۋە دىنى قىممەتلەر ماددى ئاملنى كۆپ ئاملىلارنىڭ بىرسى دەپ قارايدۇ.

غەربتىكى ئاياللار بىر ئىش قىلىشقا قادىر بولالىسلا ـ كىم بولىشىدىن قەتئى نەزەر ـ ماددى تۇرۇتكە سەۋەبىدىن ئۆزىدىن ئۆزى خەۋەر ئېلىشقا مەجبۇر بولىدۇ. ماددا غەرب جەمىيتىنىڭ ئاساسى ۋە مەجبۇرىيەتلەرنىڭ مەنبىيدۇر.

غەرب ئەللىرى ماددى پەلسەپىسى ئارقىلىق ئائىلىنى ۋەيران قىلىۋەتتى. ئەر ـ ئاياللىق مەجبۇرىيەتلەرگە خاتىمە بەردى. ئاتا ـ باللىق ئالاقىسى ئاجىزلاشتۇردى.

غەرب ئاياللىرى ئىختىيارلىقى بىلەن ئەمەس مەجبۇرى خىزمەت قىلىشقا ئۆچىردى. تۇرمۇش تەبئىتى مۇناسىپ كەلمەيدىغان ئىشلارنى قىلىشقا قىستىدى.

بەزى كىشلەر غەرب ئاياللىرى بەخت ـ سائادەت ئىچىدە ياشماقتا دەپ گۇمان قىلىشىدۇ، مەسلىنىڭ ئىچكى قاتلىمغا چۆكسىڭىز بۇ نەزىريەنىڭ تامامەن خاتالىقى ئاشكارا بولىدۇ، چۈنكى ئەرلەر قىلىشقا تېگىشلىك ناھايتى ئېغىر ئەمگەكلەرنىمۇ ئاياللارنىڭ قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرسىز!.

ئاياللارنىڭ تەبئىتىگە مۇناسىپ كەلمەيدىغان خىزمەتلەر ئاياللارنىڭ ئاياللىق تۇيغۇسىنى ئېرىتىپ تاشلىدى.

غەرب ئاياللارنى جەمىيەتكە يارامىلىق ئەۋلاد يېتىشتۈرۈش خىزمىتىدىن مەھرۇم قويدى، چۈنكى جاپالىق خىزمەتتىن چارچاپ، ھېرىپ كەلگەن ئايال قانداقمۇ باللىرىنى يارامىلىق قىلىپ تەربىيلەپ چىقالىسۇن!.

ئاپىلىق دېگەن ئائىلىگە نىسبەتەن مۇقەددەس ۋەزىپە، پەرزەنتلەرنىڭ جىسمانى، مەنىۋى، ئەخلاقى تەرەپتىن ياخشى يېتىلىشى ئانىلارنىڭ رولىغا مۇناسىۋەتلىك. ئاتا _ ئانا پەرزەنت تەربىيلەش ۋەزىپىسىدىن قېچىپ كېتىشى مۇمكىن ئەمەس.

پەرزەنت كۆرۈش مۇقەددەس قىممەت بولۇپ، ئۇ ئەرلەردىن كۆپرەك ئائىللارنىڭ بەخىت سائادىتىدۇر. قۇرئان كەرىم پەرزەنت كۆرۈشنى خۇش ـ بىشارەت دەپ ئاتىغانلىقىغا قاراڭ!: { بىز ئىبراھىمغا ناھايىتى مۇلايىم بىر ئوغۇل بىلەن خۇش خەۋەر بەردۇق} سۈرە سافات 101 ـ ئايەت.

ئاپىلىق مۇتلەق ئىنسانى ۋە تەربىيە ۋەزىپىللىرى ئىچىدىكى ئەڭ بۈيۈك ۋەزىپىدۇر. قۇرئان كەرىم ئائىللارنىڭ قورساق كۆتۈرۈش ۋە پەرزەنت كۆرۈشتىكى جاپا ۋە كۆرشىنى تەكىتلەپ مۇنداق دەيدۇ: { ئىنساننى ئاتا ـ ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق. ئانىسى ئۇنى (قورسىقىدا) ئۈستى ـ ئۈستىگە ئاجىزلىق بىلەن كۆتۈردى. ئىككى يىلدا ئۇنى ئەمچەكتىن ئايرىدى. (ئى ئىنسان!) ماڭا ۋە ئاتا ـ ئاناڭغا شۈكۈر قىلغىن، ئاخىر قايتىدىغان جاي مېنىڭ دەرگاھىمدۇر} سۈرە لوقمان 14 ـ ئايەت.

غەرب ئەللىرى توختىماي ھەر خىل مۇناسىۋەتلەر ۋە ھەر خىل ئۇسۇللار ئارقىلىق ئائىللارنىڭ ئىجتىمائى، ئىقتىسادى ۋە سىياسى ھوقۇقىغا ئېرىشىشى، ۋە ھەممە ئىشلاردا، ھەر قانداق شارائىتتا ئەرلەر بىلەن باراۋەر بولىشى لازىم دەپ جار سالىدۇ. لېكىن غەرب جەمىيتىدە بولۇۋاتقان ئىشلار شۇئارلارنىڭ ئەكسىچە. غەربنىڭ تەشۋىق قىلىۋاتقان ئەركىنلىكى جىنسى ئەركىنلىكتىن ئىبارەت. چۈنكى ئايال ياش ۋاقتىدا بىر مەزگىل يايرىۋالغان بىلەن ياشىنىپ قالغاندا، ھۆرمىتىنى ساقلايدىغان ماكان تاپالماي قالىدۇ.

ئائىلە ئالاقىسى بولمىغانلىقى ئۈچۈن ئاياللارغا خاس پاناھگاھلار غەرب ئەللىرىدە كۆپ ئۇچراپ تۇرىدۇ. بۇ ماكانغا كىرىپ قالغان ئاياللار تاماق ۋە شارابتىن باشقا ھەممە نەرسىدىن ئايرىلىدۇ.

يەنى ياش ۋاقتىدا بىر خىل ھايات كەچۈرسە، ياشانغاندا جەمىيەت تەرەپتىن تامامەن سەل قارىلىدىغان بىر خىل ھالەتكە دۇچار بولىدۇ. بالىلىرىمۇ تونىماس بولۇپ بەلكى قېچىپ تۇرۇپ تۇرمۇش كەچۈرىدۇ.

ئەمما ئىسلام جەمىيتىدە بولسا، ئاياللار ياشانغانچە قەدىر قىممىتى كۈندىن ـ كۈنگە كۆتۈرۈلۈپ، ئەرلەرنىڭ قەلبى ۋە كۆزىدىكى ئورنى ئېشىپ بارىدۇ. ياشانغان ئاياللار ھۆرمەت بىلەن مۇئامىلە قىلىنىدۇ. چۈنكى ئانىنىڭ مۇقەددەسلىكى ياشانغانچە روشەنلىشىشكە باشلايدۇ، نەتىجىدە ئائىلە ئەزالىرىنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشىدۇ.

2. ئاياللارنىڭ ئىسلامدىكى ئورنى

ئىسلام دىنى ئاياللارغا بىكىتكەن ھۆرمەت ۋە شان ـ شەرەپ، بارلىق ئىنسانلارغا قارار قىلغان ھۆرمەتنىڭ پارچىلانماس بىر قىسمى. ئۆز ۋاقتىدا ئاللاھ مۇنداق دېگەن :{ شەك ـ شۈبھىسىزكى، بىز ئادەم بالىلىرىنى ھۆرمەتلىك قىلدۇق، ئۇلارنى قۇرۇقلۇقتا (ئۇلاغلارغا) مىندۈردۇق، دېڭىزدا (كېمىلەرگە) چىقاردۇق، ئۇلارنى شېرىن يېمەكلىكلەر بىلەن رىزىقلاندۇردۇق، ئۇلارنى مەخلۇقاتلىرىمىزنىڭ نۇرغۇنىدىن ئۈستۈن قىلدۇق} ئىسرا سۈرىسى 70 ـ ئايەت.

ئىسلام دىنى بۇ ھۆرمەتنى ئەر- ئايالغا ئوخشاش باراۋەرلىك ئاساسىدا تەكىتلىدى. بىر- بىردىن ئارتۇق شەرەپكە ئىگە بولۇشنى تەقۋالىق ۋە ياخشى ئەمەل مىزانى بىلەن باغلىدى.

** ئايالالار ۋە ياشاش ھوقۇقى:

ياشاش ھوقۇقى ئاللاھ ئىنسانغا ئاتا قىلغان ھوقۇقلارنىڭ مۇقەددەسراقي ھىساپلىنىدۇ، چۈنكى ئۇ باشقا ھوقۇقلارنىڭ ئاساسى، بۇلىقى ۋە ۋۇجۇدىيەتكە كىلىشنىڭ سىرىدۇر.

ياشاش ھوقۇقىنىڭ مۇقەددەسلىكى بۇ ئايەت كەرىمدە كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ:{ كىمكى ناھەق ئادەم ئۆلتۈرمىگەن ياكى يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلمىغان بىر ئادەمنى ئۆلتۈرسە، ئۇ پۈتۈن ئىنسانلارنى ئۆلتۈرگەندەك بولىدۇ، كىمكى بىر ئادەمنى تىرىلدۈرسە (يەنى قۇتقۇزسا ياكى ھايات قېلىشىغا سەۋەبچى بولسا)،ئۇ پۈتۈن ئىنسانلارنى تىرىلدۈرگەندەك بولىدۇ} مائىدە سۈرىسى 32 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

قاراڭلار، ئايەتتە ئەر- ئايال دەپ پەرقلەندۈرمەي، ئادەم دىگەن سۆزنى ئىستىمال قىلغىننى!.

" ھۇنەين" مەرىكىسىدە رەسۇلۇللاھ بىر مۇشرىك ئايالنىڭ ئۆلۈكىگە كىشلەرنىڭ ئولىشىۋالغانلىقىنى كۆرۈپ: " بۇ ئايال ئۇرۇشقان ئەسكەرلەر قاتارىدا بولمىسا نىمە دەپ ئۆلتۈرۈلدى" دەپ بولۇپ، بىر ئادەمگە: " سەن بىرىپ خالىدغا، رەسۇلۇللاھ : بالا- چاقىلارنى ۋە ئايالالارنى ئۆلتۈرمىسۇن" دەيدۇ دىگىن دىگەن.

بۇھەدىسنىڭ روھىغا قارىدىغان بولساق، شىرىك ھالىتى ئۇ ئايالنىڭ ـ ئايالىقىغا تەسىر يەتكۈزۈشتىن سىرىت ـ ھاياتىنىڭ مۇقەددەسلىكىگە تەسىر يەتكۈزمىگەنلىكىنى كۆرەلەيسىز!

رەسۇلۇللاھ: " مۇسۇلمانلارنىڭ قانلىرى باراۋەر" دېگەن.

ئىسلام دىنى ئەر ـ ئايالالر ئىنسانلىق سۈپىتىدە ئورتاق دېگەن پىرىنسىپنى قارار قىلغان چاغدا، فىرانسىيە مىلادىيە 6 ـ ئەسىردە ئېچىلغان قۇرۇلتىيىدا ئايال كىشىنىڭ ـ ئايال كىشى ئىنسان جىنسىمۇ ياكى باشقا نەرسىمۇ ـ ھەقىقىتىنى بىلىشكە ئۇرۇنىۋاتقان ئىدى.

قۇرئان كەرىم جاھىلىيەت قەبىلىلىرى قىزلارنى كۆمۈۋېتىشكە ئوخشاش ناچار ئىشلارنى قىلغانلىقىنى ھارام قىلىپ ئايەت چۈشۈرۋاتقان چاغدا، رىم ئىمپىرىيىسى ئوتتۇرا ئەسىرلەردە ئايالالرنى جىنايەتسىز ئۆلگۈچە ئازاپلاش بىلەن ھوزۇرلىنىدىغان ئىدى. ئايالالرنىڭ پۇتلىرىدىن ئاتالارغا سۆرىتىپ پارچە ـ پارچە قىلىۋېتىدىغان، بىر تۈركۈم ئايالالرنى تۈۋرۈككە باغلاپ بىر قانچە كۈن ئاستىدىن ئاستا خاراكتېرلىك ئوت تۇتاشتۇرۇپ گوشلىرىنى چۈشۈرۋېتىدىغان ئىدى.

رىم ئىمپىرىيىسى كېڭىيىپ گۈللىنىشكە باشلىغان چاغدا، ئىسراپخورلۇق ۋە ھاۋايى ـ ھەۋەس ئېڭى ئۇلارنى ئىگىلەپ كېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئايالالردىن ھىجابنى ئېلىپ تاشلاشقا باشلايدۇ، بۇئىشتا تەرەققى قىلىپ، ئايالالر ھەممە ئىشلارنى ئىگىلەشكە باشلايدۇ. ئەخلاقسىزلارچە بۇ ئارىلىشىشتا رەزىل ئىشلارنىڭ ھەممىسى يۈز بېرىدۇ. نەتىجىدە ئەرلىرىنىڭ ھىممىتى بوشاپ، ئىرادىسى ئاجىزلىشىپ، ئۆزلىرىنى يوقۇتۇشقا باشلاپ، بۇزغۇنچىلىق ئەۋجىگە چىقىدۇ. شۇئارلىقتا ئايالالرغا قارىتا كۆز قاراش يۆلىنىشى ئۆزگىرىپ، جەمىيەتتە يۈز بەرگەن پاساتچىلىقنىڭ ھەممىسى ئايالالرنىڭ سەۋەبىدىن بولغان دەپ قاراپ، ئايالالرغا

ئاداۋەت قىلىشقا باشلايدۇ. ئاخىرى ئەھۋال يۇقىردا بايان قىلغىنىمدەك ئاياللارنى ئازاپلاش بىلەن ھوزۇرلىنىدىغان ھادىسىلەر يۈز بېرىدۇ.

بۈگۈنكى غەرب تىياتىرخانىسىمۇ- رىم مەدەنىيىتىنىڭ ئۆگەي بالىسى- مۇشۇ ھېكايىنىڭ ئۆزىنى تەكرارلايدۇ. بىرىنچى بۆلۈم ئاخىرلىشىپ، تىراگىدىيلىك ئىككىنچى بۆلۈمنىڭ ئالامەتلىرى كۆزى ئۆتكۈر كىشلەرگە كۆرۈنمەكتە.

ئاياللارغا پەس نەزەر بىلەن قارايدىغان ئەھۋال رىم ئىمپىرىيىسىگە خاس ئەمەس. ھىندىستان، گىرىتسىيە ۋە بابىل مەدەنىيىتى تارىخىغا نەزەر تاشلاڭ!.

بابىل مەدەنىيىتى ئاياللارنى چارپاي ھايۋانلارنىڭ بىر تۈرى دەپ قارايتتى، ئۇلارنىڭ ھېچ قانداق ھوقۇقى يوق ئىدى.

گىرىتسىيەدە بولسا ئاياللار خىلمۇ-خىل باسقۇچلارنى بېشىدىن كەچۈرگەن، گىرىتسىيە قانۇنىدا ئاياللارنىڭ ھوقۇقى ھىمايە قىلىنمايدىغان ئىدى. بەزى ئاتىلار 10 قىزى بولسا 7 قىزىنى ئۆلتۈرۈۋەتسە ھېچ بىر سوراققا تارتىلىدىغان ئىش يوق ئىدى!....

يىغىپ ئېيتقاندا، ئۆتۈپ كەتكەن مەدەنىيەتلەردە ئاياللار، چوڭ مەدەنىيەتلەر ئىسراپخورلۇق ۋە پەسكەشلىك باسقۇچىغا قەدەم قويغاندا بىر ئاز كۆڭۈل بۆلۈشكە ئېرىشەلەيتتى. سەۋەبى ئايالنىڭ ئىنسان تۈرى بولۇپ، ياشاش ھوقۇقىنىڭ بولغانلىقىدىن ئەمەس، بەلكى ئەرلەر ھاياتىدىكى ھوزۇرلۇنۇش تەلەپلىرى سەۋەبىدىن ئىدى. مەدەنىيەت چۈشكۈنلەشكەندە ئاياللارنى شۇم دەپ قارايتتى، ئۇلارنىڭ ھۆرمىتى بولمايتتى.

مانا بۇ ئىسلام دىنى بىلەن باشقا مەدەنىيەتلەرنىڭ ئاياللارنىڭ ئورنىغا بولغان كۆز قارىشى.

** ئاياللار ۋە سالاھىيەت ھوقۇقى

سالاھىيەتتىن مەقسەت مەدەنى ھوقۇقلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئىلگىرىكى مىللەتلەر ئايال كىشىگە نىسبەتەن ھېچقانداق قابىلىيەت ۋە سالاھىيەتنى ئېتىراپ قىلمايدىغان ئىدى. شۇ سەۋەبتىن ئايال كىشى مەدەنى ھوقۇقلىرىدىن بەھرىمان بولالمايتتى. ئۇ مىللەتلەر، ئەرلەر ئاياللارنىڭ ئىگىسى، خالىغانچە ئىش قىلايدۇ دەپ قارايتتى. نەتىجىدە ئاياللار قۇلنىڭ ئورنىدا كۆرىلەتتى.

ھىندى، چىن، گىرمانلار ئاياللارغا مىراس قالدۇرمايتتى، گىرىتسىيەلىكلەر بولسا، ئوغۇل بولمىسا ئاندىن قىزلارنى مىراسخور قىلاتتى.

ئاياللارغا بۇ خىل نەزەر بىلەن قاراش يېقىنقى زامانغىچە يېڭى مەدەنىيەتلەردە تېپىلاتتى. فىرانسىيەدەك بىر جەمىيەتتە يېقىنقى زامانغا قەدەر ئاياللار شەخسى مال ـ مۈلكى بىلەن مۇئامىلە قىلىشقا ـ يولدىشىنىڭ رۇخستى بولمىسا ـ يول قويۇلمايتتى. يولدىشى يوق بولۇپ قالسا، شەخسى ئىگىدارچىلىقىدىكى يەر مۈلۈككە ئوخشاش نەرسىلەرنى ئېلىپ سېتىش ھوقۇقى يوق ئىدى. ئېرىنىڭ رۇخستىسىز ھەدىيەمۇ قوبۇل قىلالمايتتى.

ئىنگلىس پەيلاسوپى " ھېربېرت سپىنسىر"، جەمىيەت ئىلمى ناملىق ئەسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: " ئەنگلىيەدە ئاياللار 11 ـ ئەسىرگىچە سېتىلاتتى. 11 ـ ئەسىردە چىركاۋ مەھكىمىسى، ئەر بولغۇچى ئايالنى باشقا بىر ئادەمگە مەلۇم مۇددەتكىچە ئارىيەتكە بېرىپ تۇرسا بولىدۇ دەپ قانۇن يولغا قويدى. ئىشنىڭ يامانراق تەرىپى، ئىسىلزادە بەگلەر بولسا دېھقاننىڭ ئايالى بىلەن 24 سائەت جىنسى مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈش ھوقۇقىغا ئىگە ئىدى.

1567 ـ يىلى سكوتلاندىيە پارلامېنتى: ئايال كىشىگە ھېچقانداق ھوقۇق بېرىلىشى توغرا ئەمەس دەپ قارار چىقاردى. 8 ـ پادىشاھ ھېنرىنىڭ دەۋرىدە ئەنگلىيە پارلامېنتى، ئايال كىشىلەرنىڭ مۇقەددەس كىتاپ ئوقۇشى چەكلىنىدۇ دەپ قارا چىقارغان.

ئىسلام دىنى كەلگەندە، ئاياللارنىڭ تۈرلۈك مەدەنى ھوقۇقلاردا ئەرلەردىن مۇستەقىللىقىنى تەكىتلىدى، شەخسى ئىگدارچىلىقىدىكى مۈلۈكلىرىنى _ ئەقىللىق بولسا-خالىغانچە بىر تەرەپ قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە دەپ جاكارلىدى.

ئاللاھ تائالا ئەر ۋە ئاياللارنىڭ مۇستەقىل ھوقۇقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: { ئى مۆمىنلەر!الله سىلەردىكى بىر- بىرىڭلاردىن ئارتۇق قىلغان نەرسىلەرنى(ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن)ئارزۇ قىلماڭلار، ئەرلەر قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ، ئاياللارمۇ قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ. الله دىن ئۇنىڭ پەزلىنى تىلەڭلار(الله بېرىدۇ). الله ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر} نىسا سۈرىسى 31- ئايەت.

مەسىلەن، ئاللاھ تويلۇقنى ئاياللارغا خاس مۈلۈك قىلىپ بەلگىلىدى. ئاتا ياكى تاغا ياكى ئاكا- ئىنە ياكى باشقىلارنىڭ ئاياللارنىڭ تويلۇقىدىن بىر ئاز بولسىمۇ ئېلىۋېلىشىدىن چەكلەپ مۇنداق بايان ئىلان قىلدى: { ئاياللارغا ئۇلارنىڭ مەھرىلىرىنى خۇشاللىق بىلەن سوغا قىلىپ بېرىڭلار. ئەگەر ئۇلار ئۇنىڭدىن بىر قىسمىنى سىلەرگە ئۆتۈنۈپ بەرسە، ئۇنى مەززىلىك، سىڭىشلىق(يەنى پاك ھالال بىلىپ) يەڭلار} نىسا سۈرىسى 4- ئايەت.

ئاياللار - ئەرلەردىن مۇستەقىل- بەھرامان بولالايدىغان مەدەنى ھوقۇقلارنىڭ بىرىسى، ئەر تاللاشتىكى شەرىئەت ئاتا قىلغان ھوقۇقىدۇر. -قىزنىڭ ئىگىلىرى گەرچە يىگىت تاپسىمۇ- قىز- بالاغەتكە يەتكەن ئەقىللىق بولسا- مۇۋاپىق كۆرمىسە قوشۇلماسلىق ھوقۇقى بار.

ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رىۋايەت قىلغان بىر ھەدىستە:" بىر قىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا يىغلاپ كىلىپ، دادىسىنىڭ مەجبۇرى ئۇ قىز ياقتۇرمايدىغان بىرسى بىلەن توي قىلىپ قويغانلىقى توغرىسىدا دەردىنى تۆكتى, پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىشتىن

خەۋەردار بولۇپ، ئۇ قىزغا ئۆي تۇتۇپ قېلىش ياكى ئاجرىشىپ كىتىش توغىرلۇق ئىختىيارلىق بەردى". ئەبۇداۋاد ۋە ئەھمەد رىۋايىتى.

ھەزىرتى ئائىشە ھەدىس بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:" بىر قىز مېنىڭ قىشىمغا كىرىپ: دادام مېنى ئاكىسىنىڭ ئوغلىغا ياتلىق قىلدى، مەن ئۇ بالىنى ياقتۇرمايتتىم، دادامنىڭ مۇنداق قىلىشى مېنى ئۇ بالىغا بېرىپ بىر ئاز يۈز تېپىش ئىدى دىدى. ھەزىرتى ئائىشە: رەسۇلۇللاھ كەلگىچە ئولتۇرۇپ تۇرۇڭ! دىدى. رەسۇلۇللاھ كەلگەندە، ھەزىرتى ئائىشە ئىشنىڭ تەپسىلاتىنى خەۋەر قىلدى. شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ قىزنىڭ دادىسىغا ئادەم ئەۋەتىپ چاقىرتىپ كەلگەندىن كېيىن، قىزغا ئىختىيارلىق بەردى. ئۇ قىز: ئى رەسۇلۇللاھ، دادامنىڭ قىلغان ئىشىنى بوپتۇ قىلىۋەتتىم، لېكىن مۇنداق قىلىشىمدىكى سەۋەب، ئاتىلارنىڭ بالاغەتكە يەتكەن قىزلىرى توغرىسىدا مەجبۇرى توي قىلىپ قويۇش ھوقۇقىنىڭ يوقلىقىنى ئاياللارغا بىلدۈرۈپ قويماقچى ئىدىم دىدى" نەسەئى رىۋايەت قىلغان.

مۇباھ نەرسىلەرنى قولغا كەلتۈرۈش، ئىقتىسادى مۇئامىلە، مىراس ۋە ھەدىيە ئىقتىسادى مەنبەلەر ئىكەنلىگى تونۇشلۇق مەسىلە. بۇ مەسىلىدە ئەر _ئاياللار ئوخشاش ھوقۇقتا ئىگە. خىزمەتكە ھەق ئېلىش مەسىلىدىمۇ ئاياللار ئەرلەر بىلەن ئوخشاش، ئەمەلگە قارىتا ھەق ئالىدۇ.

ئامانلىق بېرىش ياكى كېپىل بولۇشتەك ئىشلاردىمۇ ئاياللار ئەرلەر بىلەن ئوخشاش. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ توغرىدا: " ئاللاھنىڭ ئامانلىقى بىردۇر. ئۇ ئامانلىقنى تۆۋەن تەبىقىدىكى كىشلەرمۇ بېرەلەيدۇ. مۆمىنلەر بىر- بىرىگە ئىگە" دېگەن. ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان.

قۇرئاننىڭ بۇ ئايىتىگە   نەزەر تاشلاڭ: { مۆمىن ئەرلەر،مۆمىن ئاياللار بىر- بىرى بىلەن دوستتۇر، ئۇلار (كىشلەرنى) ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ،

نامازنى(تولۇق)ئادا قىلدۇ، زاكات بېرىدۇ، الله غا ۋە الله نىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىدۇ، ئەنە شۇلارغا الله رەھىم قىلىدۇ، الله ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر } تەۋبە سۈرىسى 71 ـ ئايەت.تاااالالاتالا

مانا بۇئىسلام دىنىنىڭ ئاياللارنىڭ قابىلىتى ۋە سالاھىيىتى دائىرىسىدە بىكىتكەن ئىشلارنىڭ بىرسىدۇر. غەرب ئەللىرى مۇشۇ ھوقۇقلارنى ھەقىقى تەتبىقلاش ساھەسىدە ــ يالغانچىلىق قىلماي ـ ئېتىراپ قىلامدۇ؟

فىرانسىيلىك يازغۇچى " فىرانسىس كىيرى" خانىم مۇنداق دەيدۇ: " غەرب ئاياللىرى خىزمەت باراۋەرلىك ھەققى ـ ھوقۇقى ۋە ئاياللىق ھۆرمىتى ھوقۇقىغا ئېرىشەلمەيۋاتىدۇ" سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ: " ئەر ـ ئاياللارنىڭ كۆپىنچىسى مەغلۇب بولغان چاغدا، ئۆز ــ ئارا تىزلام بىر ــ بىرىنى ياخشى كۆرۈشتىن توختىشىدۇ. چۈنكى ئۇلارنىڭ ئالاقىسى كونترول قىلغۇچى بىلەن كونترول ئاستىدىكى ئالاقە. ئەر بۇيرۇيدۇ، ئايال ئىتائەت قىلىدۇ.... بىز ئايالنىڭ ھوقۇقىنى كۆپرەك ھىمايە قىلىدىغان باشقىچىرەك مەدەنىيەت ئېھتىياجىغا مۇھتاج".

غەرب ئاياللىرى نېمىلا بولمىسۇن، بۈگۈنكى كۈندە ياۋرۇپانىڭ ھەر تەرەپلىرىگە تاراپ كەتكەن قۇلچىلىق قاپقانلىرىنىڭ بىرسىگە چۈشىدۇ. چۈنكى قىز ياكى ئايال يۇقىرى مائاش بەدىلىگە تۈرلۈك ئىشلارنى قىلىشقا توختام قىلىپ ئالدىنىدۇ. ئۇلار مائاشنىڭ ھەجمىنى ئاڭلاپ، كارخانىچىلارغا مۇتلەق ئىشىنىپ تەسلىم بولىشىدۇ. ئۇلار شەخسىيتىنى ئىسپاتلايدىغان (پاسپورت، سالاھىيەت گۇۋاھنامىسى) نەرسىللىرىدىن ئايرىلىپ قالغاندا، قۇل بازىرىدا پاھىشىغا سېتىلىدۇ. تەھدىت ۋە بېسىم ئاستىدا پاھىشە قىلىشقا مەجبۇرلىنىپ ئائىلىسى بىلەن ئالاقىسى ئۈزۈلىدۇ.

1991 ـ يىلى ئېچىلغان خەلقئارالىق ئاياللار بىرلەشمىسىنىڭ يىغىنىدىكى دوكلاتىدا، 3 مىليۇنغا يېقىن ئاياللار سېتىۋېتىلىپ، دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا پاھىشە قىلىشقا

مەجبۇرلارنغان. بۇ خىل تىجارەتنى قىلىدىغان شىركەتلەرنىڭ مەركىزى ياۋرۇپانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا تېپىلىدۇ. خام ماددىلارنىڭ ئاساسى شەرقى ياۋرۇپا، لاتىن ئامىرىكىسى ۋە جەنۇبى شەرقى ئاسيادۇر.

بۇ نۇقتىنىڭ ئاخىردا شۇنى قىستۇرۇپ ئۆتۈش لازىمكى، ئەنگلىيە قانۇنى پەقەت100 يىل ئىلگىرى، ئەر كىشى ئاياللىرىنى شۇملۇنۇپ قالسا، ئاياللىنى سېتىۋەستە بولىدۇ دەپ ھۆكۈم قىلاتتى. لوندۇن شەھرىنىڭ مەشھۇر بىر مەركىزىدە بويىنىغا تاقاقلار سېلىنىپ، كۆرگەزمىگە سېلىنغان ئايالالارنىڭ سۈرەتلىرى ۋە ھەيكەللىرى ھازىرمۇ كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ.

** ئاياللار ۋە ئەركىنلىك:

ئەركىنلىكتىن مەقسەت، سىرىتقى ئەركىنلىك كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئىنسان مۇشۇ ئەركىنلىك بىلەن ئازىنى قورشاپ تۇرغان ئالەم بىلەن ئالاقە قىلالايدۇ.

ئىنسان ئاللاھنىڭ قۇلى بولۇپ، ئاللاھ ئۇنىڭغا بۇ دۇنيادا يولنى كەڭرى ئېچىپ بەرگەن بىر مەخلۇق. ئىنسان ئەركىنلىك دائىرىسى ئىچىدە خالىغانىنى قىلىش ئەركىنلىكىگە ئىگە.

ئاللاھ بۇئەركىنلىكنى ئىپادىلەپ مۇنداق دەيدۇ: { كاپىرلار (قىيامەتنىڭ دەھشىتىنى كۆرگەندە، دۇنيادىكى چېغىمىزدا) مۇسۇلمان بولغان بولساقچۇ، دەپ ئارمان قىلىدۇ. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنى (يەنى كۇففارلارنى مەيلىگە) قويىۋەت، يەپ ـ ئىچىپ، ئويناپ ـ كۈلۈپ يۈرسۇن، ئۇلار بىھۇدە ئارزۇلار بىلەن بولىۋەرسۇن، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (ئۆز قىلمىشلىرىنىڭ يامانلىقىنى) بىلىدۇ} ھىجىر سۈرىسى 2 ـ 3 _ ئايەتلەر.

مۇتلەق ئەركىنلىك بار دەپ ئېتىقاد قىلىش خىيالدىن ئىبارەت. چۈنكى ئىنساننىڭ ئەركىنلىكىنى، ئىنساننىڭ ئەقلى، دىنلار، قانۇنلار، جەمىيەت ۋە باشقىلارنىڭ ھوقۇقى مۇتلەق بولمىغان دائىرىگە كىرگۈزۈپ قويىدۇ. ئىنسان ئورمانلىقتا ياشىغان تەقدىردىمۇ مۇتلەق ئەركىنلىكتە ياشىيالمايدۇ، چۈنكى ئۇ يەردىمۇ تەبىئەتنىڭ كۆرۈنۈشلىرى، ۋەھشى ھايۋانلار ئىنساننىڭ ئەركىنلىكىگە چەك- چېگرا توختىتىپ قويىدۇ.

ئىسلام دىنىدىكى ئەركىنلىكنىڭ دائىرىسى ناھايىتى كەڭرى. باشقىلارنىڭ ھوقۇقى ياكى رەزىل قىلمىش بولمىسا ئۇ ئەركىنلىكنى ھېچ نەرسە چەكلىيەلمەيدۇ. شۇ ۋاقتىدا (باشقىلارنىڭ ھوقۇقىغا تەسىر يەتكۈزۈش ياكى رەزىل قىلمىش يۈز بەرگەندە) ئەركىنلىك مەجبۇرىيەت ۋە مەسئۇلىيەتنىڭ باشلىنىشى ئۈچۈن توختىتىلىدۇ.

ئىسلام دىنىدىكى ئەركىنلىكنىڭ يۇقىرىسى ئىمان ئېيتىش ياكى ئىمان ئېيتماسلىق ئەركىنلىكىدۇر،: { (ئى مۇھەممەد!) «(بۇ) ھەق (قۇرئان) پەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن نازىل بولىدۇ، خالىغان ئادەم ئىمان ئېيتسۇن، خالىغان ئادەم كاپىر بولسۇن» دېگىن، بىز ھەقىقەتەن كاپىرلار ئۈچۈن تۇتىشى پەردىلىرى ئۇلارنى ئورىۋالىدىغان ئوتنى تەييارلىدۇق، ئۇلار (تەشنالىقتىن) سۇ تەلەپ قىلسا، ئۇلارغا مەدەن ئېرىتمىسىگە ئوخشاش، يۈزلەرنى كۆيدۈرۈۋېتىدىغان (ناھايىتى قىزىق) سۇ بېرىلىدۇ، بۇ نېمىدېگەن يامان شاراب! جەھەننەم نېمىدېگەن يامان جاي! } كەھف سۈرىسى **29** - ئايەت.

يەنە: { دىندا (ئۇنىڭغا كىرىشكە)زورلاش يوقتۇر، ھىدايەت گۇمراھلىقتىن ئېنىق ئايرىلدى، كىمكى تاغۇت(يەنى الله دىن باشقا بارچە مەبۇد)نى ئىنكار قىلىپ، الله غا ئىمان ئېيتىدىكەن، ئۇ سۇنماس،مەھكەم تۇتقىنى تۇتقان بولىدۇ ، الله (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى)ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر،(ئىشلىرىنى)بىلىپ تۇرغۇچىدۇر } بەقەرە سۈرىسى **256** - ئايەت.

ئىسلام دىنى كۆپىرلىق ئەركىنلىكىنى قارار قىلىپ، باشقا دىندىكىلەرگە دىنى ئەركىنلىك بىرىپ، بەلكى ئۇلار بىلەن بولىدىغان مۇئامىلىدە باراۋەرلىك پىرىنسىپىنى توختاتقان تۇرسا، يەنە نىمە تەلەپ قىلىنىدۇ؟.

ئىسلام دىنى ئاياللارغا يېتەرلىك ئەركىنلىك بەردى... ئاياللارنى ھەقسىز ھاكىم بولىۋالىدىغان ھەر قانداق ھوكۆمرانلاردىن ئازات قىلدى. ئاياللارغا ئىمان، دىن ۋە ئەقىدە ئەركىنلىكىنى بەردى.

ئايال كىشى ئىرىغا تەۋە بولۇپ دىنىنى ئۆزگەرتمەيدۇ. مەسىلەن، بىر مۇسۇلمان ئەر مۇسۇلمان بولمىغان بىر ئايال بىلەن توي قىلغان بولسا، ئۇ ئايالنى دىنغا كىرىشكە مەجبۇرلارش ياكى ئېتىقادى سەۋەبلىك خورلاشنى ئىسلام دىنى چەكلەيدۇ.

خۇلاسىلاپ ئېيتقاندا ئىسلام دىنى ئەرلەرگە بەرگەن ھوقۇقلارنىڭ ـ باشقىلارنىڭ ۋە جەمىيەتنىڭ مەنپەئەتىگە تاقىشىدىغان بىر قانچە ئىشنى ھىساپقا ئالمىغاندا ـ ھەممىسىنى ئاياللارغىمۇ بەردى.

ئىنسانىنىڭ جىسمى شەخسى مۈلۈكى قاتارىغاكىرمەيدۇ، چۈنكى جىسىم ئاللاھ تەرىپىدىن ئىنسانغا قويۇلغان ئامانەت. بەدەندىكى ھەر بىر ئەزانىڭ ھوقۇقى ۋە مەجبۇرىيىتى بولىدۇ. مەسىلەن: كۆزۈم مېنىڭ ، مەن پايدىلىنىش ھوقۇقىغا ئىگە، لېكىن مەن كۆزۈمنى قويۇۋېتىشكە ھەققىم يوق. چۈنكى بۇ ھارام، زىيانلىق ۋە ئەقىلسىزلارچە ئىشتۇر. شۇنداقلا باشقىلارنىڭ خاس ئەزالارغا قاراشقىمۇ مېنىڭ ھەققىم يوق.

ئۇنداق بولغاندا ئايال كىشى بەدىنى توغرىسىدا خالىغانىنى قىلىشقا ھوقۇقلۇق ئەمەس، بەدىنىنى خالىغان بىرسىگە بېرىشكە تېخىمۇ ھوقۇقى يوق.

ئايallar باشقىلارغا زىيان يەتكۈزمىگەن ۋە جەمىيەتتە بۇزۇقچىلىق پەيدا قىلمىغان شەرت ئاستىدا خالىغان نەرسىلەرنى ئىستىمال قىلسا ۋە زىننەتلەنسە بولىدۇ.

ئايalلارنىڭ تار ۋە نىپىز كىيىملەر بىلەن ئۆزلىرىنى يالىڭاچلاپ جىنسى ھوزۇرلۇنۇش ئويۇنچىقىغا ئايلىنىپ قېلىشى ئايallar ئۈچۈن ھاقارەتلىك بىر ئىش.

شۇنى ئالاھىدە ئەسكەرتىش لازىمكى، ئىسلام دىنىدا پاھىشە ۋە يولسىز پاسكىنا قىلىقلارنى قىلىش ئەركىنلىكى يوق.

ئايال كىشىلەرنىڭ ئەۋرەت جايلىرىنى ئېچىپ ، ھايا- نومۇستىن چەتنەپ كوچىلاردا مېڭىشى جەمىيەتكە ۋە ئايallارنىڭ ئۆزىگە يامان ئاقىۋەت كەلتۈرىدۇ. ئايalلارنىڭ بۇ خىل كۆرنىشى ئەرلەرنى ئەخلاقسىز قىلىقلارغا ئىتتىرىشكە سەۋەب بولىدۇ. چۈنكى ئەرلەر ھاۋايى –ھەۋىسىنى كونترول قىلىشتا ئايالاردىن ئاجىز كىلىدۇ. ئەرلەر- ئايalلارنىڭ ئەكسىچە- ئايالارنىڭ گۈزەللىكى ۋە يېرىم يالىڭاچ ئەزالىرىغا بىر قاراش بىلەن ھېس تۇيغۇللىرى قوزغىلىدۇ. ئايalلارنىڭ جىنسى پسىخولوگىيە ھالىتى ئەرلەرگە بىر قاراش بىلەن قوزغالمايدۇ.

ئايalلارنىڭ ھايا ۋە ئەدەپ - ئەخلاق كىيىملىرىگە دىققەت قىلماسلىقى جەمىيەتتە پاھىشە، بۇزۇقچىلىق ۋە ئائىلىنىڭ پارچىلىنىشىغا سەۋەب بولىدۇ. مۇنداقچە قىلىپ ئېيتقاندا نۇرغۇن ئائىلىنىڭ بىر ئوبدان تۇرمۇشىنىڭ بۇزۇلىشىغا ئەخلاقىغا رىئايە قىلمايدىغان ۋە ئەخلاقسىزلىق ئىشلارنىڭ يۈز بېرىشىگە سەۋەبچى بولىدىغان قەلبى ناپاك ئايallar مەسئۇلدۇر.

شۇڭا بەزى نۇقتىلاردا ئەركىنلىكنى مەلۇم تۈرلەردە چەكلىگەنلىك، (يەنى دائىرىگە كىرگۈزگەنلىك) ئەركىنلىكنى بوغقانلىق بولمايدۇ، بەلكى كىشلەر ئارىسىدا ئادالەتنى تارقىتىش، مەنپەئەتلىك، ھەمكارلىق جەمىيتىنى تۇرغۇزۇش ئۈچۈن ئىجتىمائى ۋە مەدەنى ھوقۇقىقا رىئايە قىلغانلىق بولىدۇ.

ئىسلام دىنى جىنسى ئالاقىنىڭ ھەممىسنى چەكلەيدۇ دەپ ئويلاپ قالماڭ!... ئىسلام دىنى جىنسى مۇئامىلىنى ئىنساننىڭ ۋۇجۇدىدىكى جانلىق ئېنىرگىيە دەپ قارايدۇ، ئاللاھ بۇئېنىرگىيەنى ياراتتى، ئۇنىڭغا قارىتا كۆڭۈلدە بەدەننىڭ تاقىتىگە مۇناسىپ ھېس – تۇيغۇلارنى ئاتا قىلدى.

جىنسى رىغبەتنى قاندۇرۇش ئۇچۇن پاك ۋەزىيەتنى رىئاللىقتا ئايلاندۇرۇپ بېرىدىغان ئۆي ھازىرلاپ بەردى. ئىسلام دىنى ئىنساندىكى جىنسى رىغبەتنى پەقەتلا ھالال ئىش دەپ قاراپ قالماستىن ، بەلكى ئۇ ئىشنى ساۋاب ۋە كاتتا ئەجىرنىڭ يولى دەپ جاكارلىدى.

بۇ ھەقتە رەسۇلۇللاھ : " سىلەرنىڭ ھالال جىنسى تۇرمۇشىڭلاردىمۇ سەدىقە بار" دېگەندە، ساھابىلەر: ئى! رەسۇلۇللاھ، بىز ئەر خەقلەر ئايالالرىمىزدىن جىنسى تەلپىمىزنى قاندۇرساق مۇشۇ ئىشتىمۇ ساۋاب بولامدۇ؟ دەپ ئەجەبلىنىپ سوراشتى.: رەسۇلۇللاھ : " شۇنداق ساۋاب بولىدۇ، مەن سىلەردىن سوراپ باقاي!، ئەگەر بىر ئادەم جىنسى تەلپىنى ھارام يولدىن قاندۇرسا گۇناھ بولامدۇ ياكى بولمامدۇ؟" دېگەندە، ئۇلار : شۇنداق گۇناھ بولىدۇ دېيىشتى، رەسۇلۇللاھ : ئۇنداقتا جىنسى تەلپىنى ھالال يولدىن قاندۇرسا، ساۋاب بولىدۇ" دېگەن.(مۇسلىم رىۋايىتى).

ئىنسانلاردىكى جىنسى رىغبەت دۇنيا ۋە ئاخىرەت ھالاۋەتلىرىنىڭ قاتارىدىن، بۇ ئىش ھالال بولۇپ، ئىنسان بۇ ئىشدا شەرىئەت كۆرستىپ بەرگەن قانۇنلۇق يول بىلەن ئېلىپ بارسا ساۋابقا ئېرىشىدۇ.

قۇرئان مۇنداق دەيدۇ: { ئايالالر بىلەن ئۇنسى – ئۇلپەت ئېلىشىڭلار ئۇچۇن(الله نىڭ) ئۇلارنى سىلەرنىڭ ئۆز تىپىڭلاردىن ياراتقانلىقى، ئاراڭلاردا(يەنى ئەر – خوتۇن ئارىسىدا)مېھر – مۇھەببەت ئورناتقانلىقى الله نىڭ(كامالى قۇدرىتىنى كۆرستىدىغان)

ئالامەتلىرىدىندۇر، پىكىر يۈرگۈزىدىغان قەۋم ئۈچۈن، شەك - شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار} رۇم سۈرىسى 21 - ئايەت.

پسىخولوگىيە ۋە جىنسى خاتىرجەملىك ئەر- ئايالنىڭ ھاياتىدىكى بىرىنچى ئاساس. ئۇ ئىشتىياق، لەززەت ۋە مۇھەببەت تۇيغۇلىرىنىڭ ئىپادىسىدۇر. جىنسى مۇناسىۋەت ئارقىلىق قەلب ۋە ئەقىلدىكى تەبىئى داۋالغۇش يوقۇلىدۇ. كۆڭۈل جىنسى تۇرمۇشسىز خاتىرجەم بولالمايدۇ. (يەنى قانۇنلۇق جىنسى ئالاقە ئىككىنىلىش ۋە داۋالغۇشنىڭ داۋالىرىنىڭ بىرىسىدۇر).

ئىسلام دىنى ئىنسان تەبىئىتىنىڭ ئىتتىرگۈچى كۈچلىرىگە قارشى ئۇرۇش ئوتى ئاچمايدۇ ياكى قەبىھ سانىمايدۇ، بەلكى ئۇ ئىشلارنى رەتكە سالىدۇ، ھەمدە ھايۋانى دەرجىدىن ، ئىنسانى دەرجىسگە كۆتۈرىدۇ.

دىمەك ئاياللارنىڭ ئىجتىمائى ئالاقىسىدىكى ئەركىنلىكىنى - باشقىلارنىڭ ئەركىنلىكى ھىمايە قىلىش ۋە قانۇنلۇق مەنپەئەتلىرىگە رىئايە قىلىشنى تەقەززا قىلىپ قالمىسا- باشقا نەرسە چەكلىيەلمەيدۇ.

غەرب ئەللىرى داۋراڭ سېلىۋاتقان ۋە تارقىتىشقا ئۇرۇنىۋاتقان ئاياللار ئەركىنلىكى ئاساسەن قالايمىقان جىنسى ئەركىنلىك بولۇپ تار دائىرىدە چەكلىنىپ تۇرۇپ قالماقتا.

2003 _ يىلى 11- ئاي ئىچىدە ئاياللار ئەركىنلىكىنى دەۋا قىلىدىغان ۋە ئەركىنلىكنىڭ مەيدانى دەپ تونۇلغان فىرانسىيە ھۆكۈمىتى ياغلىق سالغان مۇسۇلمان قىزلارنى مەكتەپتىن چىكىندۈرگەن، گىرمانىيەنىڭ بافارىيا ۋىلايىتى بولسا ھىجاب ئاتقان خانىملارنى دەرس ئۆتۈشتىن چەكلىگەن. لېكىن گىرمانىيە ئالى سوت مەھكىمىسى : خالىغان ئاياللار ھىجاب سېلىش ھوقۇقىغا ئىگە دەپ ھۆكۈم چىقارغان. فىرانسىيە زۇڭلىسى :" ھىجاب(ياغلىق) سالغان قىزلارغا فىرانسىيە مەكتەپلىرىدە ئورۇن يوق" دەپ بايانات ئېلان

قىلدى. فىرانسىيە زۇڭتۇڭى جاك شىراك: " ھىجاب فىرانسىيە جەمىيىتىگە تەھدىت سېلىۋاتقان مەدەنىيەت رىقابىتى، بۇنى كەسكىنلىك بىلەن بىر تەرەپ قىلماق لازىم دەپ تەكىتلىگەن". ئاياللار ئەركىنلىك مەسىلىنى كۆتۈرۈۋالغان ئامرىكىمۇ بىر قانچە قىزلارنى ياغلىق سەۋەبىدىن مەكتەپتىن ئاجرىتىۋەتكەن، ياغلىق سالغانلىق سەۋەبىدىن مۇسۇلمان ئاياللار ھازىرغىچە ئاھانەتكە ئۇچرىماقتا.

ئاياللار چېچىنى ئوچۇق قويۇش بىلەن ھىجاب سېلىش ئارلىقىدا نېمە توسالغۇ بار؟ ئاياللار چېچىنى ئوچۇق قويۇپ يۈرسە كاللىسى بەك ئىشلەيدىغان بولۇپ كېتەرمۇ؟

ئەركىنلىك ئاياللارنىڭ ھوقۇقى ئەمەسمۇ؟ ئاياللارنىڭ خالىغان ئېتىقادنى قوبۇل قىلىشى، خالىغان ئىشلارنى قىلىش ئەركىنلىكىنىڭ قاتارىغا كىرمەمدۇ؟

ئاياللارنى ئازات قىلىش لازىم دەپ چاقىرىدىغانلار، سىلەر ئاياللارنى نېمىدىن ۋە قانداق ئازات قىلماقچى؟

نېمە ئۈچۈن ئەركىنلىك پېشۋالىرى بولغان غەرب ئەللىرى ئاياللارنىڭ يالىڭاچ يۈرىشى ۋە قالايمىقان قىلىقلارنى قىلىشىغا رۇخسەت قىلىدۇيۇ، نېمىشقا بېشىغا رومال سېلىپ ھىجاب ئارتىشىغا رۇخسەت قىلمايدۇ؟ رومال ئارقىدا قېلىشنىڭ سىموۋلىمۇ- يا؟ ئاياللارنى ياغلىق سېلىشتىن چەكلەش ئاياللارنىڭ ئەركىنلىكىنى بوغقانلىق ۋە ئىرادىسىنى سۇندۇرغانلىق ئەمەسمۇ؟

دىمەك غەرب ئەللىرىدىكى ئاياللار ئەركىنلىكى يالىڭاچلىق ۋە كۆپ ئاشنا تۇتۇش ئەركىنلىكىدىن ئىبارەت. بولمىسا غەرب ئەللىرىدە ياشايدىغان مۇسۇلمان خانىملارنى ياغلىق سېلىشتىن چەكلىمىگەن بولاتتى.

خرىستىئان ئاياللىرى ۋە يەھۇدى ئاياللىرى دىنىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە دىنى كىيىملىرىنى كەيسە، بۇئارقىدا قالغانلىق ھىساپلانماي ، ئىپپەت - ھاياسىنى ساقلاش، جەمەتىينىڭ پاك مەنىۋيىتىنى ھىمايە قىلىش ۋە دىنىنىڭ كۆرسەتمىسگە بويسۇنۇش ئۇچۇن بېشىغا ياغلىق سالسا، ئارقىدا قالغانلىق ۋە زۇلۇمغا ئۇچىرغانلىق ھىساپلىنىدىغان ئىككى يۈزلىمە ئۆلچەم نەدە بار؟

غەرب ئەللىرى ئاياللارنىڭ ئىرادىسىنى بوغۇپ، ئۇلارنى قۇل ئورنىغا چۈشۈرۈپ ھەر خىل تەشۋىقات ۋاستىللىرى بىلەن تىنىنى سېتىشقا مەجبۇرلايدىغان ئەھۋال زىكىر قىلىشتىن بىھاجەت.

توغرا بىز مۇسۇلمانلار - خۇسۇسەن ئۇيغۇرلار - ئاياللارنى ئازات قىلىشقا مۇھتاج، قانداق ئازات قىلىمىز؟ نېمىدىن ئازات قىلىمىز؟

ئۇيغۇر ئاياللىرى تارىختىن بۇيان غەرب ئاياللىرىغا ئوخشاش چاكىنىلىشىپ كەتكەن ۋە قۇل ھالىتىكە چۈشۈپ قالغان ئەھۋال مەۋجۇت ئەمەس.

بىز ئاياللارنىڭ جىسمى ۋە ئەزالىرىنى ئېچىش ئارقىلىق ئازات قىلىشقا مۇھتاج ئەمەس. ئۇيغۇر ئاياللىرىدىكى ھايا ۋە ئىپپەت نۇمۇسىنى قوغدىغانلىق، ئىلگىرى ياكى يېقىنقى زاماندا بولسۇن جەمىيەتكە يارامىلىق ئوغۇللارنى تەربىيلەپ يېتىشتۈرگەن. ئەگەر ئۇيغۇر ئاياللىرىمۇ چاكىنىلىشىپ كەتسە، تارىختا يەنە بىر قېتىم مەھمۇد قەشقىرى ۋە يۈسۈپ خاس ھاجىبلار مەيدانغا قەتئى كەلمەيدۇ.

ئۇيغۇر ئاياللىرى ئەزالىرىنى ئېچىشقا ئەمەس، بەلكى ئەقلى ، ئوي - تەپەككۇرى، ئىدىيسى، ھايات كۆز قارىشىنى ئېچىپ، مەدەنىيەت سەۋيىسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشكە مۇھتاج.

ئاياللارنى نادانلىق، بىلمىسزلىك، جاھىللىق، ـ دىننىڭ كۆرسەتمىسى بولمىغان ـ خۇراپات ۋە ئەپسانىلەردىن، جاپاكەشلىكتىن ۋە جاھالەت كۆز قاراشلىرىدىن ئازات قىلايلى. ئاياللارنىڭ جىسمى ئازات قىلىشقا مۇھتاج ئەمەس.

ئەخلاقى چاكىنا ئۇيغۇر قىزلىرىنى بولسا ناپاك قىلمىشلاردىن، ئەخلاقسىزلىقلاردىن ئازات قىلىپ، مەدەنىيەتلىك ۋە غۇرۇرلۇق ئاڭغا ئىگە قىلىش ئارقىلىق ئازات قىلايلى.

ناپاك قەلب ۋە قالاق ئىدىيەنى ئازات قىلماي تۇرۇپ مەۋجۇدلىقنى ساقلاش مۇمكىن ئەمەس. بۇ ناھايىتى روشەن مەسىلە.

ئىسلام دىنى ئاياللارنى 14 ئەسىر بۇرۇن مىسلى كۆرۈلمىگەن دەرىجىدە، ئاپىلىق، ئاياللىق، ئاچىلىق ۋە سىڭىللىق كارامىتى ۋە ھۆرمىتى بىلەن ئازات قىلىپ بولغان.

خۇلاسە شۇكى، ئاياللار چىچىنى ۋە ئەۋرەت ئەزالىرىنى ئېچىشقا ئەمەس، بەلكى ئەقلى ۋە ئىنسانپەرەرلىكىنى ئېچىشقا مۇھتاجدۇر.

شۇنىڭ ئۈچۈن زىيالىرىمىز ئېڭىدا شۇبھى بولۇۋاتقان بىر قانچە نۇقتىلار ئۈستىدە قىسقىچە توختۇلۇپ ئۆتىمەن:

1. خىزمەت ئەركىنلىگى:

ئىسلام دىنى ئەرلەرگە مۇباھ قىلغان قانۇنلۇق ئىشلارنىڭ ئۆزىنى ئاياللارغىمۇ مۇباھ قىلدى. ئەرلەرگە ھارام قىلغان ھەممە ئىشلارنىڭ ئۆزىنى ئاياللارغىمۇ ھارام قىلدى.

ئاللاھ تائالا ئەر ۋە ئاياللارنىڭ خىزمەتلىرىنى ئورۇنلىشى ئۈچۈن ئىستىلى ۋە ئىجتىمائى ئەدەب ـ ئەخلاقلارنى بەلگىلىدى.

مەسلەن، ئاللاھ تائالا ئايالّلارنىڭ ئىپپەتلىك كۆرنىشىگە رىئايە قىلىشىنى پەرز قىلدى ۋە يات ئەرلەر بىلەن خالى تۇرۇپ قېلىشنى هارام قىلدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئايالّلارنىڭ ئىپپىتىگە تەسىر يەتكۈزىدىغان ئىش ھەرىكەت ياكى خىزمەتلەرنى قىلىشى توغرا بولمايدۇ. شۇنداقلا ئەرلەرنىڭمۇ ئىپپەتلىك يۈرمەيدىغان ئاياللار بىلەن بىر ئورۇندا خىزمەت قىلىشى دۇرۇس بولمايدۇ.

ئەر ۋە ئايالّلارغا ئوخشاش قارىتىلغان بۇ چەكلىمە يوقالسا، ئاياللار - سانائەت، يېزائىگىلىك ، تىجارەت..... كە ئوخشاش - قانۇنلۇق خىزمەتلەرنى قىلسا بولىدۇ. بىراق خىزمەتلەر ئائىلە ۋە جەمىيەتنىڭ تەلىپىنىڭ تەقەززاسى بىلەن ئۇيغۇنلۇشۇپ قالغاندا، قايسى مۇھىم ئورۇندا تۇرسا شۇنى قىلىشتىن ئىبارەت قائىدىگە رىئايە قىلماق لازىم.

بىر قانچە پەرزەنت كۆرگەن ئايال، جەمىيەتنىڭ تۈرلۈك خىزمەتلىرىگە دۇچ كېلىدۇ، بىر ۋاقىتتا ھەممىسىنى كۆتۈرۈپ كېتىشكە قادىر بولالمايدۇ. مەسلەن: يولدىشىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىش، بەخت- سائادەتنىڭ دەرۋازىسىنى ئېچىش تەرەپتىن تەلەپ قىلىنسا، يەنە بىر تەرەپتىن پەرزەنتلىرىنى ياخشى تەربىيلەشتىن تەلەپ قىلىنىدۇ، شۇنداقلا سەۋىيلىك بولۇش ھۆكمى بىلەن ئۆزىگە مۇناسىپ خىزمەت تاللاپ جەمىيەتكە ھەسسە قوشۇش تەرەپتىن تەلەپ قىلىنىدۇ.

ۋاقىت بۇ خىزمەتلەرنىڭ ھەممىسىنى بىر ۋاقىتتا ئورۇنداشقا ماس كەلمەسلىكى مۇمكىن!.

شۇنىڭ ئۈچۈن مۇھىمنى بىر تەرەپ قىلىش قائىدىسىگە رىئايە قىلمىقى لازىم بولىدۇ. ئايالّلارنىڭ پەرزەنتلىرىنى ياراملىق قىلىپ تەربىيلەپ چىقىشقا ھەرىكەت قىلىشى، جەمىيەتنى گۈللەندۈرۈشكە ئالاھىدە ھەسسە قوشقانلىق بولىدۇ. چۈنكى ئائىلىنىڭ ياخشى بولۇشى

جەمىيەتنىڭ ياخشى بولۇشىغا ئالاقىدار، ئائىلە بۇزۇلسا، قالايمىقانچىلىق بورانلىرى جەمىيەتنى ۋەيران قىلىۋېتىدۇ.

ئەملىيەت نۇقتىسىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، ئاپا بولغۇچى ئائىلە خىزمىتى بىلەن مەدەنىيەت ۋە ئىجتىمائى خىزمەتلەرنى بىرلەشتۈرۈپ ئېلىپ مېڭىشتىن ئاجىز كەلسە، مۇھىم ئىشلارنى بىرتەرەپ قىلىش قائىدىسىگە ھېرىس بولۇپ ئائىلىگە كۆڭۈل بۆلىشى زۆرۈر.

ئايال ھەر قانداق ئەھۋالدا ئائىلىگە كۆڭۈل بۆلۈش ۋە بۇزۇلۇش ئامىللىرىدىن ئائىلىنى قوغداشتىن مەسئۇل بولىدۇ. گەرچە بۇ ئىش ئورتاق مەسئۇلىيەت بولسىمۇ، ئاپىلاردىن باشقىلار ئورۇندىيالمايدىغان نازۇك ۋە سەزگۈر ۋەزىپىلەر مەۋجۇت.

تۇرمۇش ئۈچۈن جاپا چېكىش، ئاپىلارنىڭ بۇ مەسئۇلىيەتنى ئۆتەشتىن توسۇپ قويىدىغان چوڭ توسالغۇلاردىن بىرسى بولغانلىقى ئۈچۈن، شەرىئەت بۇ توسالغۇنى ئاياللارنىڭ يولىدىن يىراقلاشتۇرۇپ، ئۇنى ئەرلەرگە يۈكلىدى. ئەرلەرنىڭ ئائىلىنىڭ بەختى ئۈچۈن ۋە مۇناسىپ تۇرمۇش سەۋىيىگە يېتىشى ئۈچۈن جان چېكىپ خىزمەت قىلىش ۋاجىبتۇر.

بۈگۈنكى غەرب جەمىيتىگە نەزەر تاشلاپ بېقىڭ، قارىسىڭىز غەرب جەمىيتىنىڭ، ئائىلىنىڭ ۋەيران بولغانلىقى تۈپەيلى قانچىلىك بەختسىز ياشاۋاتقانلىقىنى كۆرىسىز!. ئائىلە ئەزالىرى ئارىسىدىكى ئالاقىنىڭ مۇستەقىل بولغانلىقى، ئالاقىنىڭ ئۈزۈلىشىگە سەۋەب بولدى. چۈنكى ئائىلە ئەزالىرىنىڭ ھەممىسى ئۆزىدىن ئۆزى مەسئۇل بولىدۇ. ھەر بىرىسى ئۆزى ئۈمىد قىلغان تۇرمۇشنى ئىزدەيدۇ. ھەر بىر ئەزالارنىڭ باشقىلاردىن ئايرىم ھالدا شەخسى تۇرمۇشى يولىدا يۈگۈرىشى ئائىلە تۇققانچىلىق رىشتىسىنى ئۈزۈپ تاشلىدى.

بۈگۈن غەرب ئەللىرى، بېسىمى ئاستىدا ئېڭىراۋاتقان تىراگىدىيەنىڭ سۈرىتى ۋە مەزمۇنى بار. لېكىن ئىككىسىنىڭ ئارىسىدا زىددىيەت بار.

ئەمما شەكلى، غەرب ئاياللىرى بەھرىمەن بولۇۋاتقان ئىقتىسادى مۇستەقىللىقتۇر... بۇ شۇئار بىلەن بۈگۈنكى ئۈچىنچى دۇنيا ئەللىرى ئالدانماقتا.

ئەمما مەزمۇنى، ئەر ئايال كىشىنى- ئۆزىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن- ئۆيىنىڭ سىرتىدا خىزمەت قىلىشقا- گەرچە بۇ ئىش جاپالىق ئىشلارنىڭ قايسىمدا ئاياللىقنى يوقىتىشقا ئېلىپ بارسىمۇ- مەجبۇرلاپ بوزەك قىلىشتۇر. ئەر ئايالنى خىزمەت قىلىشقا قىستاپ ئاپىلىق ۋەزىپىسىدىن چىكىنىشكە ۋە ئائىلىسىغا كۆڭۈل بۆلۈشتىن يېنىشقا مەجبۇرلايدۇ. ئەگەر ئايال كىشى خىزمەت سەۋەبىدىن ئىچى سىقىلىپ، بۇ زۇلۇمغا ئىتىراز ئىلان قىلغان ۋاقتىدا، ئايال كىشى تالاق قىلىنغان ئاياللار قاتارىدىن ئورۇن ئالىدۇ. غەرب ئەللىرىدە مۇنداق ئىشلار ناھايىتى كۆپ.

ئەمما ئىسلام دىنى ئاياللارنى ئاياللىق مەملىتكىتىدە قوغدىدى، ئاياللارغا بەختلىك ئائىلىدە ياخشى بىر ئەزا بولۇشى ئۈچۈن ئەۋزەل يوللارنى ئاسانلاشتۇرۇپ بەردى. شۇ ۋاقتىنىڭ ئۆزىدە ئاياللىق تەبىئىتىگە مۇناسىپ ئىجتىمائى خىزمەتلەر ۋە پايدىلىق ئىشلارغا قاتنىشىشقا يول ئېچىپ بەردى.

گېرمانىيەلىك مەشھۇر يازغۇچى " ئىستىرفىلار" خانىمنىڭ دېگەن سۆزىنى ئاڭلاپ بېقىڭ، ئۇ مۇنداق دەيدۇ:

" ئايال كىشىنىڭ ئەرلەرگە ئوخشاش خىزمەتكە چىقىشى، ئايال كىشىنىڭ مۇكەممەل بىر ئائىلىنى يالغۇز كۆمۈۋەتكىنىگە ئوخشايدۇ. گەرچە ئاياللارغا ھەر قايسى ساھەلەردە خىزمەت قىلىش يېرىم ئەسىردىن بۇيان ئوچۇق بولسىمۇ، ھازىرغىچە ، بىر ئايالنىڭ ئۆمۈر بويى _ ئائىلىسىنى تەمىنلەش يۈزىسىدىن- ئۆزلىگىدىن ئىختىيار قىلىپ خىزمەت قىلغىنىنى ئاڭلاپ باقمىدۇق" .

دىمەك، ئاياللار تەبىئىتىگە مۇناسىپ خىزمەت قىلىپ، جەمئىيەتنىڭ گۈللىنىشى ئۈچۈن ھەسسە قوشۇشى ۋاجىب. ئەمما خىزمەت قىلىش سەۋەبىدىن ئېتىقادىغا ۋە ئەخلاقىغا تەسىر يەتكۈزۈدىغان ئىشلاردىن يىراق بولۇشى لازىم.

2. سىياسى ھوقۇقى:

باشتا، ئىنسان سىرتتىقى ئەركىنلىككە ئىگە دېگەن سۆزىمىز، ئاياللارنىڭ خىزمەت قىلىش ئەركىنلىكىگە مۇناسىپ كەلگىنىدەك، ئاياللارنىڭمۇ سىياسى پائالىيەتلەرگە قاتنىشىشىغا مۇناسىپ كېلىدۇ.

"خەلىفىلىك" تىن ئىبارەت دۆلەت رەئىسلىكىنى ھىساپقا ئالمىغاندا، ئىسلام شەرىئىتىدە باشقا سىياسى خىزمەتلەرنىڭ ھەممىسى ئەر ۋە ئايالغا ئوچۇق ۋە دائىرىسى كەڭرى.

(نېمە ئۈچۈن ئاياللارمۇ خەلىفە بولۇپ دۆلەتنىڭ رەئىسى بولۇشتىن مەھرۇم قالغان دېگەن مەسىلىنى ئايرىم تەپسىلى توختۇلۇپ ئۆتىمەن).

دۆلەتنىڭ رەئىسلىكىدىن ئىبارەت بۇ مەسىلىدىن ئۆتۈپ كەتكەن ۋاقتىمىزدا، باشقا سىياسى ۋەزىپىلەردە ئەرلىك ياكى ئاياللىقا كىرىش ئېغىزى يوق.

مەسىلەن؛ دۆلەتنىڭ رەئىسى، پارلامىنت ئەزالىرى، كېڭەش پالاتىسىغا ئوخشاش ئورگانلارغا سايلىنىدىغانلار _ مۇستەبىدلارنى ھىسابقا ئالمىغاندا ـ پۇخرالارنىڭ ئاۋاز بېرىشىگە ۋە قوللىشىغا موھتاج. ئىسلام دىنىدا قوللاش مەسىلىسى " بەيئەت" دەپ ئىپادىلەنگەن.

بەيئەت قىلىش سىياسى خىزمەت قاتارىغا كىرىدۇ، ئۇ دىنى مەجبۇرىيەت ئەمەس. بىراق بۇ " بەيئەت" قىلىشتىن ئىبارەت سىياسى خىزمەتنى دىن بۇيرۇيدۇ. بۇ خىزمەتنى ئورۇنلاشتا ئەر ۋە ئاياللار ئورتاق ئورۇن ئالىدۇ.

ئىلگىرى پارلامىنت ئەزالىرى سايلانماي، دۆلەت رەئىسى تەرەپتىن تاللىناتتى. لېكىن دۆلەت خەلققە تاللاش ھوقۇقىنى بەرسە _ بۇ شەرئى تەرەپتىن تەشەببۇس قىلىنىدۇ- تاللاش خىزمىتىدە ئەر ۋە ئاياللار ئوخشاش بولىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام باشقا سۈپەتلىرى بىلەن بىرلىكتە- دۆلەتنىڭ رەئىسى ئىدى، بۇ رەئىسقا ئاياللارنىڭ بەيئەت بەرگەنلىكى ناھايىتى مەشھۇر، ئۇنداقتا ئاياللارنىڭ پارلامىنت ئەزالىرىنى تاللاشقا قاتنىشىش ھوقۇقى بار.

ئاياللارنىڭ - قانداق شەكىلدە بولسۇن- كېڭەش مەجلىسگە قاتنىشىشى مەسلىسگە كەلسەك، دۆلەت _ شەرئەتتە ھۆكۈم كەلمىگەن- ئىجتىھادى ھۆكۈم ۋە قارارلىرىنىڭ ھەممىسدە كېڭەش قىلىشقا تايىنىش پىرىنسىپى شەرئى ۋاجىب ئىش بولۇپ، دىنىنىڭ مۇستەھكەم ئاساسدىن ئورۇن ئالىدۇ.

خەلق ئاممىسى ئەر ۋە ئاياللدىن تەركىپ تاپىدۇ، كېڭەش ھەققى بولسا ئاللاھنىڭ ھۆكمى بىلەن مۇقىم مەسلە.

"ھۇدەيبىيە" سۈلھىسدە رەسۇلۇللاھ ساھابىلارنى قۇربانلىق قىلىپ، بېشىڭلارنى چۈشۈرۈپ ئىھرامدىن چىقىپ كىتىڭلار دېگەندە ، ئۇلار سۈلھىگە كۆڭلى رازى بولمىغانلىقتىن جىم تۇرۇۋالىدۇ. ئۇممە سەلىمە خانىم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كىرىپ، يول كۆرسىتىدۇ، رەسۇلۇللاھ ئۇ خانىمنىڭ مەسلىھەتى بويىچە ئۆزى ئاۋۋال قۇربانلىق قىلىپ، ئىھرامدىن چىقىپ كىتىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيهسسالام سۆز ۋە ئىش ھەرىكەتلىرىدە تەجرىبىلىك ۋە ھكمەتلىك تۈرۈپ بىرئاياللىنىڭ مەسلىھەتىنى قوبۇل قىلىپ، مەسلىنى ھەل قىلدۇ.

ھەزىرتى ئۆمەر قىيىن مەسىللەرگە دۇچ كەلكەندە ياش يىگىتلەرنى چاقىرىپ، ئۇلارنىڭ ئۆتكۈر ئەقلىدىن پايدىلىناتتى ۋە ئاياللاردىن مەسلىھەت سورايدىغان ئىدى. ئۇ كۆپىنچە ھەزىرتى ئائىشىدىن مەسلىھەت تەلەپ قىلاتتى.

ھەزىرتى ئۆمەر، ئۇرۇشقا چىقىپ كەتكەن بىر ئەر ئايالىغا يىقىنلاشماي قانچىلىك چىدىيالايدىغىنىنى قىزى ھەزىرتى ھەفسىدىن سوراپ، شۇ بويىچە بۇيرۇق چىقارغان ئىدى. كاتتا ساھابىلار ئاياللاردىن كىڭەش تەلەپ قىلشاتتى. ئىسلام دىنىدا ئاياللار كىڭەش ئىشلىرىدىن يىراق تۇرسۇن دەپ، ئاياللارنى بۇ سياسى ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلىدىغان پەرمان يوق.

ئەمما " ئاياللاردىن مەسلىھەت سوراپ، ئەكسىنى قىلىڭلار" دىگەن ھەدىس ئويدۇرما گەپ بولۇپ، شەرئەتتە ئاساسى يوق قۇرۇق گەپ.

جۇمھۇر ئالىملار ، كىڭەش پەتىۋا بىلەن بىر نۇقتىدا ئۇچىرشىدۇ دەپ قارايدۇ. يەنى كىمنىڭ شەرتلىرى تىپىلىپ پەتىۋا بىرەلىسە، مەسلىھەت كۆرسەتسە بولىدۇ. پەتىۋا بىرىش ئىشى ئەرلەرگە خاس ئىش ئەمەس.

(ماۋرىدىنىڭ : قازىنىڭ ئەدەپ ـ ئەخلاقى ناملىق كىتاۋىغا قاراڭ).

كىڭەش قانداق شەكىلدە بولسۇن، پارلامىنتنىڭ ئاپپاراتلىرى تەرەققى قىلىپ كەتسۇن، ئۇ ھەققەتكە يىتىشتىكى ھەمكارلىق كۆرۈنىشلىرىنىڭ ئاساسلىق كۆرۈنىشىدۇر.

ئەرـ ئايال مۇسۇلمانلار سىرتىقى كۆرۈنىشى سياسى، مەزمۇنى تەرەپتىن كۆپىنچە دىنى، ئىجتىمائى ۋە ئىقتىسادى بولغان بۇ مەسئۇلىيەتنى ئۆز ئۈستىگە ئىلىشتا شىرىك.

ئسلام دىنى ئاياللارنىڭ سايلامچىلارنى سايلىشىنى چەكلىمىگەن يەردە، ئاياللارنىڭ سايلامغا ئۆزىنى نامزات كۆرستىشىنى چەكلەمدۇ؟ خەلققە ۋەكىل بولۇش ئاساسەن ئىككى نۇقتىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ:

بىرىنچى: قانۇن ۋە تۈزۈملەرنى يولغا قويۇش،

ئىككىنچى: كۈزتۇش: يەنى ئىجرائىيە ھەيئىتىنىڭ پائالىيەتلىرىنى كۈزتىش.

قانۇن چىقىرىش مەسىلىسىدە ، ئايال كىشى قانۇن چىقىرىش كومىتىتىدا خىزمەت قىلىشىنى چەكلەيدىغان پەرمان يوق. چۈنكى قانۇن چىقىرىش جەمىيەتنىڭ ئېھتىياجىنى بىلىشكە مۇھتاج بولىدۇ. جەمىيەتنىڭ نېمىگە مۇھتاجلىقىنى بىلىشتە ئەر ۋە ئايال ئورتاق.

ئەمما ئىجرائىيە ھەيئىتىنى كۈزتۇش مەسىلىسىگە كەلسەك، بۇ ئىش ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇپ، يامان ئىشلاردىن توسۇش قاتارىغا كىرىدۇ. بۇ ئىشتا ئەر- ئايال يەنە ئورتاق. ئۇنداق بولغاندا ئايال كىشى پارلامىنتقا سايلامچى ياكى نامزات بولۇپ كىرسە توغرا بولىدۇ.

*****

مىنىستىرلىككە ئوخشاش سىياسى ۋەزىپىگە قارىتا، پىرىنسىپ ۋە ئىختىساس تەرەپتىن لاياقەتلىك بولۇپ، ئىستىلى جەھەتتە شەرئى ئۆلچەمگە رىئايە قىلالايدىغان ئايال كىشى بۇ ۋەزىپىنى ئۆتىسە شەرئى تەرەپتىن چەكلەيدىغان نەرسە يوق.

ئەمما :" ئۆزىنىڭ ئىشلىرىغا ئايال كىشىنى مەسئۇل قىلغان كىشى نەتىجە قازىنالمايدۇ" دېگەن ھەدىستىكى چەكلىمە، دۆلەتنىڭ رەئىسلىكىگە خاس مەسىلە. ئۇندىن باشقا سىياسى ۋەزىپىلەر توغرىسىدا چەكلەيدىغان ھۆكۈم كەلگەن ئەمەس. باشقا ۋەزىپىلەر لاياقەتلىك بولۇش شەرتى بىلەن مۇباھ قاتارىغا كىرىدۇ.

خۇلاسە: بۇ ۋەزىپىلەرگە سايلامغا چۈشىدىغان ئايال كىشى، تاپشۇرۇلغان ۋەزىپىلەرنى ئادا قىلالىغىدەك لاياقەتلىك بولۇشى لازىم.

شۇنداقلا، ئەخلاقى ۋە ئىستىلىغا تەسرى كۆرسىتىدىغان مەسئۇلىيەتلەرنى ئۆز ئۈستىگە ئالماسلىق كېرەك.

بىزنىڭ بۇ دېگىنىمىز ئىسلام مۇھىتىدىكى ئاياللارنىڭ ھوقۇقى ئىكەنلىگىنى ئۇنتۇپ قالماڭ!.

ئاياللارنىڭ ئىجتىمائى ھوقۇقى:

ئىجتىمائى ھوقۇقتىن مەقسەت، دىنى ياكى دۇنيالىق تەرەپتە جەمىيەتكە مەنپەئەت يەتكۈزىدىغان خىلمۇ ـ خىل پائالىيەتلەر كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئاياللار شەرئەت بۇيرۇغان ئەدەب ـ ئەخلاقلارغا رىئايە قىلسا، ئىجتىمائى پائالىيەتلەردە ئەر ۋە ئايال ئارسىدا پەرق تېپىلمايدۇ.

رەسۇلۇللاھ دەۋرىگە نەزەر تاشلاپ باقايلى:

1. جەمىيەتكە دىنى ۋە دۇنيالىق تەرەپتە پايدا يەتكۈزىدىغان ئىجتىمائى ياخشىلىقلارنىڭ ئۇبرازلىقراقى ئاياللارنىڭ ئەرلەر بىلەن بىرلىكتە مەسجىدتە ناماز ئوقۇشقا قاتنىشىدۇر.

رەسۇلۇللاھ دەۋرىدە مەسجىد ئەرلەرگە خاس قىلىنغان ئەمەس، بەلكى ئاياللارمۇ ئورتاق بولۇپ، مەسجىد ئەر ۋە ئاياللار بىلەن توشۇپ تۇراتتى.

مۇسۇلمانلارنىڭ مەسجىدتە جامائەت نامىزى ئوقۇپ ئۆز- ئارا ئۇچرىششى خىلمۇ- خىل پائالىيەتلەرگە قەدەم بېسىشىنىڭ مۇقەددىمىسىدۇر.

2. رەسۇلۇللاھ دەۋرىدە دىنىنىڭ ھۆكۈملىرى ۋە پىرىنسىپلىرىنى ئۆگىنىش ئۈچۈن تەييارلانغان ئىلىم سورۇنلىرى ۋە مەرىپەت ھالقىللىرى ئەرلەرگە خاس ئەمەس ئىدى. ئاياللار كۆپ ساندا قاتنىشاتتى.

بىلىم ئاشۇرۇش ساھەسىدە ئاياللارنىڭ ئەرلەر بىلەن بەسلەشكەنلىكى، ئاياللارنىڭ تەلىم- تەربىيە ۋە دەرس ئۆگىنىش سورۇنلىرىدا ئولتۇرغانلىقى كۆرۈلدى.

بىر خانىم رەسۇلۇللاھنىڭ قېشىغا كېلىپ:" ئى ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ، ئەرلەر تەلىم- تەربىيە ساھەسىدە ئىلگىرىلەپ كەتتى، بىزگىمۇ ئايرىم بىر كۈن بەلگىلەپ بەرگەن بولسىلا ، سىلدىن بىلىم ئىگىلىسەك دېدى، رەسۇلۇللاھ :" پالانى كۈنى پالانى ۋاقىتتا يىغىلىڭلار دەپ، ئۇلارغا دىنىنىڭ ھۆكۈملىرىنى ئۆگىتىپ قويغان". بۇخارى رىۋايەت قىلغان.

ھەدىسشۇناس زەھەبى: " ھەدىس رىۋايەت قىلغان ئاياللارنىڭ بىرەرسىنىڭمۇ يالغان سۆزلىگەنلىكى توغرىسىدا مەلۇمات يوق" دېگەن.

ئىمام شەۋكانى ئېيتقان:" ئالىملار ئاياللار رىۋايەت قىلغان بىرەر ھەدىسنى ئايال رىۋايەت قىلغانلىقى ئۈچۈن قايتۇرۇۋەتكەن ئىش مەۋجۇت ئەمەس".

ئىمام زەھەبى " ئۆلۈغۈلارنىڭ تەرجىمھالى" ناملىق كىتاۋىدا: " كىشلەرنىڭ ئىلمىنىڭ ھەممىسى بىلەن ھەزرىتى ئائىشىنىڭ ئىلمىنى سېلىشتۇرغاندا، ھەزرىتى ئائىشىنىڭ ئىلمى كەڭرەك" دېگەن.

يېقىنقى بىر قانچە ئەسىردىن بۇيان ئاياللارنىڭ بىلىم- ئىگىلەش ئەھۋالى ناچار بولغان. بەزىلەر، ئايال كىشى بىلىم ئاشۇرۇش سورۇنلىرىغا قاتناشسا بولمايدۇ، ئاياللارنىڭ بىلىم

ئاشۇرۇش مەسلىسىنى داداسى ۋە يولدىشى ھەل قىلىدۇ دەپ گۇمان قىلىشىدۇ. قىزنىڭ داداسى ياكى يولدىشى ساۋاتسىز ياكى نادان بولۇپ قالسا، قىزلار بىلىم ئۆرىدىن ۋە ھايات چۈشەنچىسىدىن مەھرۇم قالىدۇ.

3. ھەر خىل مۇناسىۋەتتىكى يىغىلىشلىرى، توي سورۇنلىرى.... غا قاتنىشىش:

ئاياللار يات ئەرلەردىن نېرى تۇرۇشى كېرەك، ھىجاب پەرز دەپ ئاڭلىغان كىشلەر ، مۇسۇلمان خانىملارنى رەسۇلۇللاھ دەۋرىدە ئۆيلىرىگە سولىنىپ ئولتۇراتتى، ھەر خىل سورۇنلار ئەرلەرگە خاس ئىدى دەپ خىيال قىلىپ قالىدۇ.

رەسۇلۇللاھ دەۋرىدە ئاياللار ئەدەپ- ئەخلاق ئىچىدە جەمىيەت ۋە ھەر خىل يىغىلىشلاردا كۆرۈنەتتى، ئادا قىلالايدىغان ئىشلارنى- پايدىلىق ئىشلار بولسىلا - بىجىرىدىغان ئىدى. خانىملار ئەرلەر بىلەن بىرلىكتە ئۇرۇشلارغا قاتنىشىپ، سىستىرالىق خىزمەتلىرىنى ئۆتەيتتى، ۋاقتى كېلىپ قالسا قولىغا قورال ئېلىپ جەڭ قىلاتتى.

4. ئاياللارنىڭ ھۈنەر- كەسىپ، سانائەت ۋە ھەر تۈرلۈك ماھارەتلەرگە قاتنىنشى:

ھۈنەر _ كەسىپ، سانائەت ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۈرلۈك ماھارەتلەر ئىسلامنىڭ گۈللەنگەن قايسى دەۋرىدە بولسۇن ئەرلەرگە خاس قىلىنىپ، ئاياللار مەھرۇم قالغان ئىش يوق. ئىسلام گۈللەنگەن دەۋردە مۇسۇلمان خانىملارنىڭ رولى ناھايىتى چوڭ ئىدى.

خانىملار ئېلىم- سېتىم ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىناتتى، ئۆزى خالىغان ماھارەتلەر بىلەن شۇغۇللىناتتى، قولايلىق بولغان قول- ھۈنەرۋەنچىلىك كەسپلىرىگە قاتنىشاتتى.

ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇدنىڭ ئايالى ھۈنەرۋەن ئايال ئىدى، ئۇ رەسۇلۇللاھنىڭ قېشىغا كېلىپ: يولدىشىمنىڭ تۈزۈك مال _ مۈلكى يوق، مەن ئۇنىڭغا نەپىقە بەرسەم (يەنى ئۇنىڭ

چقمىنى كۆتۈرۈپ ھالىدىن خەۋەر ئالسام) قانداق بولىدۇ؟ دەپ سورىسام، رەسۇلۇللاھ : " سەن بۇ ئىشىڭ بىلەن ساۋابقا ئېرىشىسەن " دېگەن. ئىبنى ماجە رىۋايىتى.

تونۇشلۇق ساھابە " ئۇممۇ شەرىك" خانىم ئۆيىنى مېھمانخانا قىلغان ئىدى، مۇھاجىرلار ۋە باشقىلار بۇ ئۆيگە مۇساپىر بولۇپ قونىشاتتى.

سۆزلەپ كەلسەك مىساللار ناھايىتى كۆپ. ئۇنداقتا ئىسلام دىنى ئىجتىمائى خىزمەت دەرۋازىسىنى بىردەك ئەر ۋە ئاياللارغا ئوخشاش ئېچىۋەتكەن، ئەرلەرنى كەڭرى قويۇپ بېرىپ، ئاياللارنى سىقىقان ئىش مەۋجۇت ئەمەس.

ئىسلام تۈزۈمى ئاياللارنىڭ ئېھتىياجىغا كېپىل بولدى. ئۇنىڭدىن سىرت ئىجتىمائى خىزمەتلەر ۋە پائالىيەتلەرنى ئاسانلاشتۇرۇپ بەردى. ئاياللارنىڭ خىزمەت قىلىش ياكى قىلماسلىق ئىختىيارى، يولدىشىنىڭ خىزمەت قىلىشقا زورلاش ھەققى بولمايدۇ. خىزمەت قىلىپ قالسا ئۆزىگە مۇناسىپ خىزمەت تاللاش ھوقۇقىغا ئىگە.

*****

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن ماقالىنىڭ ئۇزۇراپ كېتىپ يېزىنى زېرىكتۈرۈپ قويماسلىق ئۈچۈن مۇشۇ يەردە ئاخىرلاشتۇرىمەن.

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن: " ئاياللارنىڭ ئىسلامدىكى ئورنى" ناملىق ماقالىنىڭ داۋامى بار، چۈنكى بىر قانچە مەسىلىلەر ئەتراپلىق جاۋاب بېرىشىمىزگە مۇھتاج:

ئۇ مەسىلىلەر:

1. ئەرلەر ئاياللارنى باشقۇرىدۇ دېگەننىڭ ھەقىقى ئۇقۇمى نېمىدىن ئىبارەت؟

2. مىراس مەسىلىسى،

3. بىر ئەرنىڭ بىر قانچە ئاياللىق بولۇش مەسىلىسى،

4. ئاياللارنىڭ گۇۋاھلىق بېرىش مەسىلىسى،

5. ھىجاب(ياغلىق) سېلىش مەسىلىسى،

6. ئاياللارنىڭ ئەقلى ئەرلەرنىڭكىدىن كەم بولامدۇ؟

دېگەنگە ئوخشاش بىر قانچە مەسىلىلەر جىددى جاۋاب بېرىشىمىنى كۈتۈپ تۇرماقتا. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن بۇ مەسىلىلەرنى بىر- بىرلەپ، ئىسلام دىنى تارىمىقى ئاستىدىكى :" شۇبھىلار" دېگەن ماۋزۇ ئاستىدا ئىلان قىلىمەن.

2003- 12- 30 كۈنى

ئىسلام نۇرلۇق شەھىرى.